

SPITZBERGÁKIG

ÚTI JEGYZETEK

IRTA

VOJNICH OSZKÁR

(KÉZIRAT HELYETT)

BUDAPEST,
SINGER ÉS WOLFNER
VI., Andrásy-út 10. sz.

SPITZBERGÁKIG

ÚTI JEGYZETEK

IRTA

VOJNICH OSZKÁR

(KÉZIRAT HELYETT)

Ries

R

*Társalgási könyv és
pénztár*

1904. május 31.

BUDAPEST

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

Vl., Andrassy-út 10. sz.

133728

Barátaimhoz.

Berlin, 1898. június 16.

Otthon egyforma életünk közben olykor napokig is elhallgatok; úton egészen másként vagyok. Ilyenkor melegiben, a mint megéltem, vágyok közölni veletek mindent, hogy velem együtt lássatok, halljatok, élvezzetek.

Idegen világrészeket járva, senki által sem ösmerve, senki által sem háborgatva, magunkat teljesen átengedhetjük az ujság ingerének, a szemlélődésnek. Élvezni tudunk mindent német, franczia, spanyol földön eltelve a tudás vágyától, félretéve a chauvinismus szükséges, de úton alkalmatlan felfogását.

Kiléptem egyelőre közületek, a kik foglalkozástok mellett maradtatok; én most csak utas vagyok, nagy körben haladó látkörrel; más és más vidéken, más és más szokások közepette mindenütt beleélve magamat az ujságba, az ujság ingerétől áthatottan. Ugy érzem tágra nyílt tekintettel látom innen a világot. Utas-filozófiám körülbelül ezekben összpontosul. Minden kilométerrel való távolabb jutás egy paránnyal tágitja tekintetünket; az, a ki az egész világot bejárta, talán már egy kis világot hord magával; a ki pedig jó szívvvel indult a körútra, talán az egész világot szívébe zárta — mert mindenütt akadunk jóra, mindenütt látunk szépet!

Több jóindulatot, bocsánatra készséget, igazságosságot, elfogulatlanságot érzek magamban a szokottnál mindig, ha úton vagyok . . . . Madár szeretnék lenni, hogy gyakrabban lehessenek úton, hogy mindig távolabbra lássak . . . . Ne nevésetek ki egy kissé szentimentális bölcselkedésemért — leszek én még másforma is, ez csak egy ilyen félórának a szülötte. Hű akarok maradni

a hangulataimhoz, hűien akarom leírni lelki állapotaimat, ez tükrözi vissza a nyert benyomásokat. A világ minden részéről vannak már érdekes útleírások, hogy messzire ne menjek, példaként felhozom : »Budapesttől—Sittkáiig« című ilyen útleírást. (Minden félreértés elkerülése végett kijelentem gyorsan, hogy ez »viccz« akart lenni, eléggé gyenge, de azért mindenesetre jobb, mint a nevezett útleírás ; evvel a kritikával tartozom magamnak.) Ezekkel én a versenyt fel nem vehetem, addig tehát, a mig kevésbé ösmert vidékekre nem érkezem, a honnan a szárazon elmondott hírek is kielégítik a tudnivágyat — árnyalatokat, körvonalakat rajzolok le magamból : a bevezetést evvel pótolom, ez legyen keretje is útleírásomnak.

Berlin.

A *Centralban* szálltam meg, Berlin központjában. A mint a 600 szobás épület előcsarnokát átléptem, olyan érzés szállt meg, mintha hosszú idei távollét után haza tértem volna. Az előcsarnokban ugyanazok a butorok, a barátságos kis udvarban épen akként felterítve reggelihez, ugyanaz a házi zenekar, mint ezelőtt 5 esztendővel, a mikor először itt jártam. Ugyanazok az utasok. (Minden utas megannyi ismételése egy más ösmert alaknak. Nagy vonásokkal rajzolva, csak kétféle utas létezik, fiatal, a ki élvez és öreg, a ki üzletbe jár.)

Örömmel léptem ide be, a hol már egyszer voltam, körüljár a tekintetem és fájdalmas érzés fog el. Valami még sincs úgy, mint a hogy akkor volt ! — Mennyi nagyratörő, megvalósulást váró gondolat, terv kísért az időben ; ezek nem valósulhattak meg, ezek nincsenek most velem. De honnan van meg az, hogy a rögtön támadó fájdalmas érzésem olyan gyorsan elenyészett ? Mi hatalom képes elnyomni egy benyomást, a mely öt évig megmaradt erejében ! . . . Hagyjuk egyelőre megfejtetlenül e kérdést, gyertek velem körútra és mire körülvittelek, talán már meg lesz fejtve, a mit feladtam.

Menjünk végig az *Unter den Linden*en, Berlin leglátogatottabb fás sétányán ; a *brandenburgi* kapun

áthaladva, forduljunk jobbra. Ugy-e megálltatok és azt kérditek, merre mennénk, hiszen mi még nem jártunk Berlinben? (Bocsássatok meg e feltevésért ti, a kik ösmeritek Berlint.) De megálltatok volna nélkülem is az új *Reichstagshaus* előtt, a mely által az architektura, a hatalom, az erő, a méltóságos szépnek adott kifejezést. Termésköből épült négyszögletes monumentális épület ez, a homlokzaton bronzszobrokkal. Ha belül a parlamenti élet annyi komolyságot fog mutatni, mint e gránitfalak, úgy a tető aranyozott kupolája a német nagyság viszfénye leend, az előtte magas oszlopon álló arany angyal pedig (*Siegesdenkmal*) a hadi dicsőség glóriájába arany kalászkodat fűzend.

Közel jutottunk a *Thiergarten*hez, menjünk végig a *Sieges Allee*-n; a *brandenburgi* örgrófok emlékét öröktette itt meg a német császár, négy karrarai márványszoborcsoporttal, a melyekről a közelmúltban hullott csak le a lepel, a szobrokon túl elkészültek már a terek, újabb szobrok számára is. Ugyancsak közel a *Thiergarten*hez épült a *Vilmos* emlékének szentelt *dóm*; éppen csütörtök levén és 6 óra (már csak reátok erőszakolom az időt), orgonahangversenyben lesz részünk. Csoportosul már a közönség és közte mennyi katona! Hát e fiatal, kemény gyerekeket, a kiket az élet örömei másfelé csálnak, vajjon mi hozta ide? A zene-e, az ájtatosság tán, vagy a nagy császár emléke iránti kegyelet?

Annyi bizonyos, hogy a három közül bármelyik legyen a vonzerő, bizonyosága ez az intelligenciának, a jól nevelt szívnek. Jó iskolát járnak itt az emberek, fejlesztve lesz mindeniben a nemzeti öntudat! . . . Kezdem hinni, hogy az a kupola a fényét nemcsak kívülről fogja vetni. A hősök, a nagy emberek emlékét megtestesítő nemzeti érzést ébrentartó új alkotásokkal találkozunk mindenhol. Ilyen felséges szobormű a *Begas* által készített Vilmos-emlék, szemben a császári palotával; mellékalakjaival együtt valóságosan érczczé vált gondolata ez a német történet fénykorából merített művészi ihletnek! Begasnak sok remekművét láttam, többek között néhányat az új tárlaton, kivüle is

a jeles szobrászok egész sorával találkozunk a németek kapitolisában. Az új tárlaton — a hol a legtöbb alkalom nyílik megbírálni egy nemzet élő alkotó művészeit — sok szép német festményt, szobrot találtam, persze a szecsesszionisták se hiányoztak, hiszterikus, tetszésre számító túlzott dolgaikkal.

Változatosság kedvéért valamit a sportról. Folyó hó 12-én a Berlinen kívül álló sportterületen nagy közönség gyűlt össze, megtekintendő a kerékpár-versenyeket. A külföld legjobb kerékpárosai, többek között Morin és Deschamp is részt vettek a versenyzésben. A legnagyobb díjat Büchner (Gráczból) vitte el. Ilyen erős iramú versenyek lefolyása után kell a versenyzőket megnéznünk, hogy csekély orvosi tudással is elítéljük a sportnak ide való fajulását. Hiszen ez nem embernek való. Feltétlenül tompítólag kell az agyra hatnia a fokozott szív működésnek, a melynek minden versenyző biciklista nap-nap után kiteszi magát a *training* alatt és versenyeknél; lehetetlen szellemileg foglalkozni ilyen testi munka mellett! Ez nem a XIX. századba való! Aztán meg hova lesz az egyenes testalkat, a kifeszített mellkas, a felemelt fő? A biciklin erős menésnél minden visszafelé görbül. A kerékpár szerintem rendkívül alkalmas közlekedési eszköz, de nem versenyzésre való, hiszen lovat formál lovasából! A mi különben a versenyek lefolyását illeti, el kell ösmernem, hogy volt mit nézni, különösen érdekesítő képet nyújtott a Tandem-verseny, a melyben az olaszok nyomultak fel a célnál elsőnek. Maga a közönség is alkalmat adott kedélyes megfigyelésekre. Azok a jóízű falatozások a szünetek alatt a tribünök háta megett levő étkezőhelyiség asztalainál! . . . ha a börzén jegyeznék a virslit, úgy ennek a délutánnak okvetlenül »virstli-hausse« lett volna a vége.

Zsúfolásig telt vonatokon tértünk haza, a kupékban nő és férfi vegyest állva szorongott; ez magában nem volna baj; de az már a német bácsik rovására legyen írva, hogy sokan ülve maradtak közülök; hogy fel ne kelljen kelniök, nagy fífikusan becsukott szemekkel alvást színleltek. Egyéb dolgok hijával a germán angyalok számára helyet okkupáltam. Az igazság kedvéért

azonban azt is ki kell jelentenem, hogy bár az én szememben minden nő angyal, a német hölgy talán még sem eléggé *ätheri* hozzá? ... lehet, hogy tévedek, kíváncsi vagyok is, hogy így legyen!

... Más ... (à la Telefon-Hirmondó!) Igen tanúságos látni való *Hagenbeck* panorámája a *Thiergarten*-ben. Színpadi díszítéssel övezett félkörben 150 drb házi- és vadállat élvezi benne a szelídített fogságot. Elöl, közvetlenül a nézőtérnél háziállatok, vegyest *darú*, *pelikán*, *marabú*, *zebra*, *gnú*, *láma*, *känguru* és egy *Mignonnak* elnevezett elefánttal, a háttérben 10 méter széles árok által elkülönítve (a mely azonban ügyes dekorálás folytán a nézőtérrel nem volt kivehető) 6 oroszlán, 3 tigris, 3 fehér medve, 8 egyéb medve, leopard, doggok stb. Az ápolók közül egy mindig a fenevadak között jár ostorral, végigvagdós a rendetlenkedőkön, még csak rá se mordulnak. Csak az ostort kellene kivenni az ápoló kezéből, egyet a fák közül almáival felcserélni (mert fák is vannak a panorámában, a derekukon megpléhezve, nehogy a ragadozó társaság felülkerekedjék), alája egy Évát ültetni és előttünk állna a paradicsom, úgy a mint festeni szokás.

Köbenhavn (Kopenhága.)

Aludjunk át egy éjszakát, ennyi idő alatt a paradicsomba álmodhatjuk Évát; egyelőre elfeledhetjük Berlint, kipihenjük a hat nap fáradságait és újult erővel érünk dán partot. Június 15-én, reggel 5 órakor, gyönyörű verőfényes napon kötöttem ki *Gedsernél*, a *König Christianon*: vámvizsgálat után, reggelinél kávéhoz közönséges tej helyett tejszínt szolgáltak fel. Micsoda dupla tejszín, milyen jutányos áron! A tehenészet, tejgazdálkodás honában járok, egy okkal több, hogy a jó tejtermékeket kicsibe ne itt keressem, avagy pl. kapni-e Olaszthonban strachinót? Lehet, hogy elfogulttá tesz az első kellemes impresszió, t. i. nagyon szeretem a sűrű tejes kávé, azért nem is merem még elmondani, a mit ebből a kis esetből kifolyólag a dánus jellemzésére

magamban vallok . . . . Hat óra, itt az ideje beszállni, a vonat indul. Metszett fűz- és nyárfákkal szegélyezett gabona- és pázsittáblák között haladunk; a kövér zöld fűvet, gabonát ezenfelül *Falster* szigetén pár láb magas mesterséges sövény védi, itt ugyan nem lehetne jószágot országút mentén őszi jól tartani. A nagy kultúra felhasznál minden talpalatnyi földet, még a jószágot sem hagyják szabadjárta, nehogy összejárja a gyepet. Nyájnak, csordának, ménesnek sehol semmi nyoma, pedig lépten-nyomon látunk jól táplált teheneket, lovakat — de csak is szabályos távolban egymástól — ki van pányvázva minden, a mi négylábú, a tehenek sokhelyt ponyvával letakarva. A sötétzöld kövér gyepen, a szépen álló vetéseken csak a tulajdonos szeme legelhet, a ki a megérdemelt munka gyümölcsét látja abban maga előtt, az utas nem találja fel a szabad természetet. Ha tájképfestő volnék, Dániában félretenném az ecsetemet; a magas gazdasági üzem szabályosságot, egyöntetűséget, kimériséget akasztott itt a természet nyakába . . .

A sokat méltán eldicsért *Torvaldson* múzeum részletes leírására nem vállalkozom, csak általánosságban jegyzem meg róla azt, hogy a gyűjtemény beosztása kitűnő. Nagy termekben, a melyekben öntudatlanul tárgyról-tárgyra ugrik a tekintetünk, alig lehetséges az egyes szobrokat külön-külön alaposan szemügyre venni; e muzeumban segítve van a bajon, apró szobácskáiban egy-egy kiváló szobor áll, oldalvást a falakon reliefek, kisebb szobrok; a figyelmünket ennek folytán mindenütt egy-egy nagyobb műnek szentelhetjük. Mennyivel kevesebb fáradsággal jár e gyűjtemény megtekintése, mint a túltömött egyéb muzeumoké.

A Kopenhágától vasúton körülbelül egy órányira fekvő *Frederiksborg* termeiben különlegesnek találtam a szobák, termek tetőjét, a melyeken egész históriák örökítvék meg faragott alakokkal. Nem kevesebb műélvezetet nyújt ennél a *Jakobsen* (sörgyáros) által nemrég épített muzeum, egyik szárnyában a kiváló dán, a másikon a legelső francia modern szobrászok és festők remekműveivel. Régi »luxembergi« ösmerős képeket nagy számban láttam itt viszont. *Jakobsen*

sörgyára melletti lakásával összefügg egy régiséggyűjtemény, a melyet még az öreg elhunyt *Jakobsen* létesített; e két magángyűjtemény több millió értéket képvisel; ugyancsak *Jakobsen* állította volt helyre az egyszer leégett *Frederiksborgot*, a mely ma nemzeti muzeum. Ha a milliomosok így bánnának millióikkal, szükségtelen volna foglalkozni az egyenlőség kérdéseivel.

A dán királyoknak gyűjteménye *Rosenborgban* az által út el minden egyéb általam eddig látott ilyen gyűjteménytől, hogy a kronologikus rend kedvéért, a mely az illető király korszakának műtermékeit annak a kornak keretjében, olyan stílusú szobákban, butorokkal tünteti fel — nélkülöz minden hatásadászatot. Rendkívül becses a régiségtárnak kőkorszakbeli nagy gyűjteménye és a bronzkorszakból való *wiking*-sírokban talált ereklyék. Reám nézve különös érdekekkel bírtak az állattárlatban levő bálnacsonivázak, egyik közülük 60 láb hosszú. 19 bálnafaj van itt képviselve.

A tárlatok látogatásától elkábult fővel jól esik friss levegőre menni; gyerünk a tengerre. *Skodsborgig* (tengeri fürdő) egy óra alatt visz a hajó; vitorlaerdő töltötte be a fürdőhelynek láthatárát. A tenger partjára néző szálloda altányán elfogyasztott csésze kitűnő kávé után, kocsin, hatalmas sudarú fák között a királyi vadaskertbe mentem. Hét óra felé járt az idő. Közvetlenül az erdészlak melletti sík mezőn — talán nem is 100 hold területen 500 darabon felül olvastam össze dämvdát — között sok fehérét.

* * *

1898. június 18.

Az első benyomásomhoz, a melyet Dániában nyertem, sok újabb, vele összefüggő észleletem csatlakozott. Jellemző az itteni népeletre:

1. Eddig még soha se vettem észre, hogy indóházakban költenek galambok; itt a vonatok valóságos galambdúcza robognak be, az utcán kosár nélkül kedélyes kutyák szaladgálnak, egy kocsiban sem látni lehajtott lovat; sok házon verebek számára házikókat függesztenek ki — tudtommal ebben a kitüntetésben

csak a seregély részesül másutt! — mindebből azt következtetem, hogy Dániában szeretik az állatokat.

2. Kopenhága legkedveltebb kerti helyisége *Tivoli* (Ős-Budavára szelidebb kivitelben). Milyen figyelmesen hallgatják itt az opera-zenekar előadását, pár lépéssel távolabb meg egy pár tagból álló muzsikusz, hogy tánczra penderiti apraja-nagyját: a dán közönség tehát műértő és kedélyes.

3. Lóvasutakon, közös kocsikon nincs controleur; üzletek kirakatain hiányzik a redőny; muzeumokban, tárlatokon nem kíséri a látogatókat senki: becsületesség és bizalom lakozik a dán fővárosban és környékén.

4. Nagy előszeretettel viseltetnek a halaványkék szín iránt, láttam ilyenre festett indóházat (*Klampenborg*), ilyen színű butorokat a *helsingöri* állomáson, ilyen színű a lóvasuti kondukteurök ruhája (egyik társaságnál), ez meg talán a lelkületükre vet csendes, lágy fényt.

5. Tisztességtudók.

Itt említem fel a tereiken álló szobrokat. Alacsony talapzaton álló élő nagyságúak, vagy annál valamivel nagyobbak. Nem telik sokra, annyit azonban a mennyit elbírnak, szívesen áldoznak nagyjaik emlékezetére a dánusok.

Ezek a kis szobrok távolból úgy hatnak reám (közelről nem, mert . . . ! de nem kritizálom meg a derék dánusok szobrászait), hogy most mindjárt lelép az alacsony pódiumról és betekint a *Tivoliba* tánczot nézni, zenét hallgatni, jó emberek között szórakozni. És ezt a gondolatot az alacsony pódium, az embermagasság, a környezet kelti?

Pár szó a mezőgazdaságra vonatkozólag.

De nemcsak a múcsarnokok látogatásával és egyéb mű- és nem műélvezetek mellett töltöm az időmet, hanem olyan dolgok megtekintésére is szenteltem pár napot, amelyek kevésbé mulatságosak — egy közigazdásznak azonban (így szoktam magam hivatalos minőségben titulázni) hasznára válhatnak.

Szerettem volna gazdálkodó barátaim és rokonnak hallei és koppenhágai felsőbb mezőgazdasági tanintézetekre vonatkozó észleleteimről kimerítőbb közleményt nyújtani, de igazán nem jut reá időm. Reggeltől estig annyi új dologgal telik meg a fejem, hogy lefekvés előtt már csakis egy szerény naplófeljegyzésre vagyok képes, nincs időm rendbeszedni a látottakat.

Halleben látogatást tettem az ottani mezőgazdasági tanintézet fejénél, a 73 éves Kühnnél. Az öregúr bámulatos élénkséggel kezdett beszélni az intézetről, annak alakulásáról, talán elmeséli annak egész történetét, ha más látogatás véget nem vet érdekes előadásának; 1888-ban a hallei egyetem 25 éves fenállásakor kiadott nyomtatványban ismételi Kühn elvét, a melylyel az intézet alapkövét tette volt le: »Az egyoldalú szakmunkáság igen könnyen közönséges realizmusra visz, a mely lassanként, minden magasabb törekvést eltompít, a valódi életcéltől eltérít és egy önző, szívtelen, teljesen csak a pénznyerésre törekvő egyént formál. Az egyetemi tanulmányok messzibbre menő, magasabb hivatást tűznek a gazda elé.« Ez a cél azonban csak úgy volt elérhető, ha a mezőgazdasági tudomány az egyetemi fakultások között a maga számára önálló helyet biztosít... és Halleben ez megtörtént.

A magasabb szempontból kiinduló tudós professzor anyagilag is áldozott a hallei gazdasági tanintézet felendüléseért; a kísérletekhez szükséges földterületet — miután az állam kellőleg nem segélyezte — saját megterhelésével nyert kölcsönnel szerezte be. A kísérleti telepek közül kiváló érdekességű a városban levő *Hausthiergarten*, a hol a háziállatok kitartása, hasznossága kerül próba alá, a mellett itt állattenyésztési, fajszármazási kísérletek tételnek.

A koppenhágai felsőbb gazdasági tanintézet kitünő beosztású, tiszta, világos, nagy termeivel kellemes hatást gyakorol a szemlélőre; Koppenhágában több látnivalót nyújt a tejgazdálkodás, a mihez azonban vajmi keveset értek.

A berlini mezőgazdasági muzeum.

E muzeum a *Kgl. Landwirthschaftliche Hochschule* kiegészítő részét képezi. Feladatának — a mezőgazdákát a mezőgazdaságra nézve fontos nyerstermények, készítmények, eszközök és tudományos dolgok bemutatása által oktatni és egyes érdeklődőknek specziális tanulmányaik eszközölhetésére alkalmat és anyagot szolgáltatni — fényesen megfelel.

Beosztása a következő:

1. Földszinti nagy csarnokában van a leginkább használatban levő gépek és modellek gyűjteménye.

2. Körülötte kisebb termekben zoologiai gyűjtemények, praeparatumok.

3. Emeleten: földtani-, növénytani osztály, mezőgazdasági termények ipari feldolgozása.

4. Legérdekesebb a mezőgazdasági állatok osztálya, képek, modellekkel szemléltethetővé téve és pedig körülbelül a következőképen csoportosítva:

a) képek az egyes fajokon belül levő típusok sajátságainak rövid leírásával. A képek felett élethű, kicsiny modellek;

b) a különböző állatnemek testalkotásainak párhuzamos összeállítása, képek és modellekben;

c) kiválóan érdekes és tanúságos az egyes típusok sajátságos hibáinak alakokkal való *illusztrálása* és párhuzamba állítása a hibátlanokkal;

d) az egyes háziállatok felhasználásának történeti bemutatása.

* * *

Ennek a muzeumnak a megtekintése után így szóltam magamhoz: »Most már felveheted a versenyt egy kezdő gazdával!«

* * *

Svéd földön, június 20-án.

Az éjszakát vasuton töltöttem, érzi is a bal oldalam, azon egyensúlyoztam a keskeny üléseken. A kényelmetlen fekvésnél kellemetlenebbül esett a vonatnak

örökös ácsorgása; gyorsvonaton ilyen modorban eddig csak a pyrenéi félszigeten utaztam.

Reggel 7 órakor *Göteborgban* egy óráig várakoznom kellett a *Trollhättan* felé menő vasutra. Várakozni legkönnyebb étteremben. Bemegyek. Milyen lesz is hát az útmutató-könyvekben sokat emlegetett svéd traktamentum!?...

Az étterem közepén hosszú asztal, egyik végén külön tányérok friss vaj, sokféle hideg felvágott, tengeri rák, halkonzervek, fehér, fekete kenyér, *knäkebrod* (macceszhoz hasonló, csakhogy feketébb), az asztal másik végén üres tányérok, evőeszközök, egy más asztalon tea, kávé, tej, savanykás tejszín, sütemények és mindebből 75 öreért (100 öre = 1 svéd *koronával*, magyar pénzben kb. 66 krral) tetszés szerinti mennyiség fogyasztható. Nem kérdezősködünk. (Egy az, hogy részemről nem is egykönnyen történhetett volna ez, lévén a *Knutze*-féle polyglott nyelvtanból merített svéd tudományom még igen polyglott!), hanem hozzálátunk a falatozáshoz. Elégge szerényen bántunk valamennyien az ételekkel, egy kopogós, örök időkre készült cipőjű férfiú kivételével, ez valósággal belemélyedt az olcsó evésbe.

Trollhättan.

Trollhättanig két óra hosszat jött a vonat. Két oldalról domborúra csiszolt, helylyel-közzel mohával, majd fenyveserdővel borított hegyek, valaha *gleccscserek* zárják be a láthatárt, közbül vetések, szép gyepek legelésző tehenekkel és a dán alacsony, zömök lovakhoz hasonló fajlovakkal; balról gyepebe nyaldosó folyócska, a *göta*-kanális, a melyen sűrűn járnak fát szállító hajók; a hegyek tövében nagyrészen pirosra festett faházak, elvértve egy-egy nyárilak.

Trollhättan városnál kiszállok, 12—15 éves fiúk csiripelnek a leszálló utasok fülébe, hogy ők egy koronáért minden nevezetességet megmutatnak, nagy ajánlkozásuk daczára sincs semmi tolakodás a fellépésükben, nem mint a déli vidékek sarjainál; én azonban jobbnak talál-

tam szállodába menni és onnan egy megletebb kalauzra bizni magamat. Akár ki se menjek a szállodából, kitekintve az ablakból: egyik oldalon a vizeséseket, szemben a sziklák közé szorult *rapidákat*, másik oldalról pedig a kiszélesedő és elpihenő folyót látom, hozzá milyen kedves kis szobából! A falak világos alapon sötét kis mintás *tapétával* fedvék; a *plafonon* köröskörül *papirmaschéból* készült kis virágok, gyümölcsök, ablakredőnyök, ágyterítő fehér csipkéből; vaságy a tapétához illő tarka párnázással. Ha valakivel megoszthatnám itt gondolataimat, alighanem itt találna még a holnapután is, de annak a valakinek már csak mégis nénikének kellene lenni.

Közelebbről is végigjártam a látnivalókat. A folyó partján lesétáltam a körülbelül húsz percznyire eső *zsilipekig*, ott két hajó és egy tutaj átbocsájtását néztem végig, majd kocsin a göta-kanális mellett tértem vissza, a mely itt sziklákba van vésve. Magok a vizesések nem a magasságokkal hatnak, hanem a rendkívüli vízmennyiségükkel és változó formáikkal.

A legfelsőbb esést *Gullo* sziget választja ketté, itt a *Niagarához* hasonlóan olvadt üvegként hajlik lefelé a folyó. E szigeten járva: egyszerre csak az alacsony gazban valamit mozogni látok felém, egy kis sárga nyulacska volt, nem tudta szegényke, hogy mit csináljon, háta megett a bömbölő vizesés, előtte pedig egy rettenthetlen utas: bevárt egy lépésre, mikor aztán az útra kapott, vesd el magad, odébb állott.

Az ilyen pillanatok megörökítésére jó a fotografálás — sajnos nem volt velem a gépem, valami baja esett, a mint nálunk mondják: nem szuperált.

Minden nevezetesebb pontnál felbukkan egy-egy gyerkőcz, nyakába akasztott pléhdobozban fotografiákat árulva. Kis svéd mamzellekhez is volt szerencsém, helyes pukkedlivel és szende arczocskával köszöntik az embert.

Általában itt is, éppen mint Dániában, öntudatosan *tisztességtudók* az emberek. Valami rokonvonást is fedeztem fel a német kiejtésökben a miénkhez, éppen úgy mondják ki németül az *a-t*, mint mi.

A Fram második útrakelése.

Krisztiania, június 24.

Nagy út áll még előttem, sok minden szép tervet szándékozom megvalósítani. Ma el kellett volna Bergenbe utaznom, ahol a nemzetközi halászati kiállítás miatt több napot szándékozom tölteni, az érdekesnek ígérkező holnapi nap miatt azonban megtoldottam egy nappal ittlétemet.

Mielőtt rátérnék a dologra: feneket kerítek hozzá. Matta Árpád barátom ajánlata folytán megismerkedtem egy helybeli lap, a *Verdens Gang* főszerkesztőjével, Hammer Vilmoossal. Nála szívesebben Magyarországon se tudják fogadni az idegent! Minden érdekes látnivalóra főhívta figyelmemet, mindenről fölvilágosított, megvendégtelt és mindezt annyi keresetlenséggel tette, hogy természetesnek találtam az eljárását.

Tegnap este a kikötőben horgonyzó, új expedícióra készen álló Fram-ot látogattuk meg együtt. A többi nagy hajó mellett valósággal elveszett ez a sokat megjárta faalkotmány, mert fából van csaknem minden rajta, ami kívülről látszik. Az orránál és faránál nem ékalakú, mint más hajó lenni szokott, hanem öblös, hogy télen a körülötte megfagyó jégből kiemelkedjék. Végig jártam a hajót kívül és belül, láttam Nansen kabinját, amely még öt kabinnal együtt körülbelül a hajó közepét foglalja el. Ezen a hat kabinon felül, az új expedíció tagjai számára még hat kabin készült a hajó eleje táján, amely helyeket a magasabb sarzsik foglalják majd el.

Mindenik résztvevő tudós kabinjában polczokon kis könyvtár van berendezve. Az ujonnan épült kabinok közötti téren két hosszú asztal áll, ezek mellett fogják majd e nagyra vállalkozó emberek a hosszú téli éjszakákat eltölteni.

A hajó fedélzetén semmi komfort, néhány mentőcsolnak, két kis ágyú, ez az egész fölszerelése. Érdekesekek a vízhatlan vászonból készült *canoek* (ezek megfordítva használva jégszánkák), *skik* és sok minden egyéb halomban hever egymáson: lesz elég idő az el-

rendezésre! Hogy tulsok szén ne fogyjon, csak harmincz lőerejű géppel járnak.

Sverdrup, az expedíció feje, nem volt jelen; a Fram kapitányát, aki eddig a haditengerészetnél szolgált mint hadnagy, Henriksen matrózt, aki Nansennel részt vett volt a Fram első útján és az expedíciónak még két tagját láttam, ezekivül jelen volt Ringnes, a milliomos sörgyáros is, aki az expedíció költségeinek egy részét fedezi; Ringnes-en kívül Heiberg Axel konzul és Fearney fegyvergyáros járultak hozzá az expedíció költségeihez.

A Fram holnap kezdi meg útját. Elindulása nagy ünnepségekkel lesz összekötve. A hajón Dröbak-ig (körülbelül két órányira Krisztiniától) válogatott társaság fogja a *suite*-t képezni — közöttük egy ifjú a magyarokat képviselendi és ez az ifjú, Hammer úr rendkívüli szivessége folytán — én magam leszek.

Ha egyéb kötelességeim nem lennének, de szívesen tartanék velök. Végtelen nagyra becsülöm az ilyen emberek elhatározását, akik nem *pose*-ból, nem a hatás kedvéért teszik kockára az életüket, hanem a tudománynak — egy hajszállal bár — de mégis annak a kibővítéseért.

* * *

A Framon, június 24.

Krisztiánia kikötője felé néző házakon, hajónkat körülserglő vizi járóműveken norvég zászlók lengtek. A tengerparton, gőzösökön, vitorlásokon, csónakokon hemzsegő közönség a Fram indulását várta.

Az első gőzsípjelre — amelyre a horgony-kötelek működésbe jöttek — ezer és ezer kéz lobogtatott kendőt, ezer torokból hangzott: *Hurrah far vel Sverdrup!*

Barátok, rokonok, kezet szorítottak a messzire távozó baráttal, rokonnal és elhagyták hajónkat. Soha el nem feledem ezt a búcsút. Legyőzte mindenki szíve gyöngeségét. Könnyűvé akarták tenni egymásnak a válást. Mosolygó arczczal fogtak a nők is kezet, a köny csak azután csordult ki a szemeikből, mikor már elfordultak. Mind hősök voltak ők, mind norvégek! Az indulás pillanatában újból lobogtak a kendők, hangzott a hurrah! A hajók árboczaín tisztelegtek a zászlók!

A járóművek közelünkbe igyekeztek. Sok hajón, csónakon fölállott egyik utas, hajós és stentori hangon buzdította, éltette parancsnokunkat. A *Fram* viszonozta a tisztelgést, Sverdrup, Baumann néhányszor megemelték kalapjukat és megindult a *Fram* ... A *Fram* ... Milyen hatalma van Norvégiában ennek a névnek: benne van e szóban a modern *wiking* minden vállalkozó szellemének, minden kitartásának, minden bátorságának a jobbik része. Lelket öntöttek ebbe a vizen járó faalkotmányba azok, akik vele nagyra vállalkoztak és nagyot végeztek rajta. Minden fajú csónakokon követnek bennünket; ott egy négyes regatta, amott egy szandolin, majd feldöntik őket a nagy hajók okozta hullámok, mégse tágítanak. Egy nagy fölvirágozott hajó — közönsége egetverő hurráh-jával — minduntalan mellettű terem; épp most szónokolt át egy napbarnította utas, szavait lelkes éljen kísérte. Minden szembe jövő járómű tiszteleg, éljenez. Talán egész Norvégországban nincs egy nyomorult halász, aki a *Fram* expedíciójáról ne tudna!

Nansen feleségével saját yachtján kíséri: vékony kis szürke kabátban áll hajója orrán és így állnak a hűvös tengeri levegő elé ki a legtöbben. Nem árt ezeknek az embereknek a hideg — megedzi őket a tenger!

A partokról is tisztelegnek, mozsaraznak, rakétát eregetnek. Pár órai menés után is jönnek még szembe vitorlások, amelyek elénk mentek. Amint meglátják a jéggel is daczoló *Fram*-ot, felénk fordulnak, egy hajszálnyira vágnak el mellettünk és ismétlődik az üdvözlés, éljenzés!

Magán a hajón kedélyesen múlik az idő. Végigjártuk minden zegit-zugát. Sok rakományán felül, tizen-négy norvég vadászebet visz magával, a többi hatvan szánkát vonó kutyát Grönlandban veszik majd föl.

Villásreggelire hívnak. A két Ringnes-testvér és Heiberg, akik ez expedíció költségeit fedezik, adják a házigazdát. A kis étterem két asztalán, — egyiken kis karácsonyfa áll lepecsételt levéllel, — enni és inni való körül részben ül, részben állva szorong a meghívott

közönség, közöttük néhány nő, Steen miniszterelnök, Berner, a képviselőház elnöke, Krogh tengernagy, Johansen, Nansen utitársa mennyasszonyával, Krisztiánia notabilitásai és a norvég lapok szerkesztői közül sokan.

Csaknem minden utassal megösmarkedtem. Legérdekesebb volt bemutatkozásunk Baumannal. Elém áll, jó napot kíván magyarul, adjon Istennel válaszolok, ő pedig így folytatja: »Bor, sör, pálinka, éljen!« No, gondolom magamban, te ugyan jó helyen tanultál magyarul. Hát biz, Pólában, kedélyes tengerészeink között, ahol ő egy hónapig volt állomáson! Dröbak állomásnál kiszálltunk, elbúcsúzva három esztendőre, talán örök időkre a derék hajósoktól, akiknek most a céljuk nem az északi pólus fölfedezése, hanem Grönland északi vidékének átkutatása. Ez alkalommal nem mindig a tengerárammal fognak haladni; nem egészen bízom a gyors célhoz jutásban, a harmincz lőerőhöz aránylag nehéz hajó, kérdés, hogy a vitorlák segítségével is meg tud-e majd küzdeni a tengeráramokkal?

Visszafelé jövet a két Ringnessel egy kis gőzösre jutottam, ahol kívülem csupa régi ösmerős kerül össze. Konyakkal telt üvegből töltögetett az egyik Ringnes a körbe járó pohárba. Akárcsak régente a derék Bácskában!

Christiániától Bergenig.

Christiániából június 25-én indultam el gyorshajóval. A christiániai fjord (fjordnak nevezik a szárazföldre mélyen benyúló, többnyire hosszúkas, folyamszerű, hegyövezte tengeröblöket) partjain terméskővel bekerített viruló kertekben, kis gazdaságokban álló, többnyire emeletes házak barátságossá teszik e vidéket. Szép napos idővel élvezet volt mellettük hajózni. A mint e fjordot elhagytuk, ködbe kerültünk, a mely másnap délutánig alkalmatlankodott. Sívár, sziklás hegyek töltötték be ettől kezdve a szemhatárt. A mélyebben fekvő, pázsittal, mohával benőtt völgyekben álló halászházikók és a hegygerinczek elvétve látható tehenek, kecskék adnak csak *emberlakta* formát a tájnak — ezek sem

úgy, mint más helyütt. Nincs a házak körül mozgás, a gerinczeken álló tehén is mintha megsokalta volna az egyedüllétet, meredt tekintettel, mintegy kővé válva néz a közeledő hajó felé. Szomorú vidék, alkalmas a filozófálásra!

Minél közelebb jöttünk *Bergen*hez, annál több halászbárkával, csónakkal és szokatlan formájú vitorlással találkoztunk. Az ember *Baedecker* segítsége nélkül is kitalálhatta volna, hogy most egy nagyforgalmú kereskedelmi kikötő felé hajózik.

Bergen. Vossavangen. Stalheim.

Június 27-ikén déli 12 órakor tikkasztó hőségben érkeztem a völgykatlanban fekvő *Bergen*be. Kocsisom a halpiacz mellett hajtott szállodám felé, a hol az árúsítóasztalokon már csak szárított halgarmadák és a frissen fogott nagy halak fejei voltak láthatók. Az itt érzett halszag ki nem ment az orromból, a míg *Bergen*ben voltam.

A város főtere, főutai tágasak, szép üzletekkel, melyek legtöbbször az idegenek számára készült norvég specziálításokat árulják. Az élet drágább, mint *Christiáni*ában, lehet, hogy a kiállítás miatt.

Mindjárt ebéd után meglátogattam a kiállítást, a mely a halászati kiállítás kivételével nemzeti. Ez utóbbi kiállításon, arany, ezüst *filigrán*- és *émaille*-munkák kiváló műbecsűek; a szőrmeműiek és butoripar osztályában is sok értékes tárgyat láttam. A női kézimunka hasonlósága az erdélyi *kalotaszegi* és a délszláv szövöttekhez szembeötlő. Ezen kívül megvannak a tulipános, virágos ládáik, butoraik, csak a színezés élénkebb, mint a mieinké.

A nemzetközi halászati kiállítás nem elégített ki. A halfogó eszközök be vannak mutatva rendes és miniatűr alakban, de a halnemek, fajok illusztrálása hiányos, az *aquárium* kicsiny.

A kiállítási területen, termekben le-föl hullámozó tömeg, a melyben Norvégia sok vidékének viselete látható, maga egy külön etnografiai kiállítás.

Ellentétben ezzel, a városban este és éjjel járókelő közönség, — a sok külföldi és belföldi hajóról bekerült matrózzal tarkázva — teljesen a kikötők nemzetközi jellegével bír.

Június 28-án kirándulásra határoztam el magamat *Vossevangenig* vasuton, onnan *karriolon* (kétkerekű taliga, nyeregüléssel; a kocsis számára hátul kis üléssel) *Stalheim* hôtelig. A *Sör fjord* meredek sziklafalait *Vossevangenig* 25 alagút hátrahagyásával körüljáró vasutazás már magában élvezetet nyújtott, kiegészítette ezt a hegyek között öt óra alatt megtett kocsizás *Stalheimig*. Ezen az utamon tanultam meg igazán méltatni az éjszaka is tartó világosságot. *Vossevangenből* 9 órakor indultam el, végigélvezve minden látványosságát utamnak, akárcsak nappal. Megérkezésem után azonnal, két órakor éjszaka, lepihentem a *Stalheim*-szállodában. Már 7 óra felé lehetetlen volt aludni a kirándulásra készülő utasoktól, a kiknek minden lépése le-föl-áthallatszott a deszkafalon, *plafonon* keresztül. Nem a folytonosan tartó világosság okozza az álmatlanságból származó idegességet Északon, — a mint ez sok errejárt ismerősömtől hallottam, hanem ezek a deszkafalú házak, a melyekben csak 11 órától 6—7 óráig van pihenés, vagy napközben az étkezések ideje alatt. Együtt kell feküdni és kelni a többivel, kipótolni minden átvirrasztott éjszakát, legalább 1—2 órai, napközben való lepihenéssel és akkor nem lehet panaszunk a kedélyre jótékonyan ható világosság ellen.

Hazafelé ugyanazt az utat kellett megtennem. Kedvesek voltak az itatók mellett álldogáló kis, 6—10 esztendőös leánykák, virággal a kezükben. Milyen szerényen néztek az emberre és 10 *öreért* (7 kr.) milyen pukkedlivel köszönték meg az adományt. Bezzeg nem így tesznek az olasz virágárúsok. Az éjszakai és nappali világosság mellett látott hegyóriások, szakadékok, kopár és erdőborította vidékek, vizesések képe erősen az emlékezetembe vésődött.

Ez alkalommal jól megfigyelhettem a hosszú farkú, nyírott sörényű, legtöbbnyire fakópónik kitarását, jószágát. Visszafelé jövet számtalan talyigával s néhány négykerekű kettősfogattal találkoztam, kivétel nélkül valamennyi erős koczogásban tette meg hegyről lefelé az utat, mégsem láttam a befogott lovak között egy hajlott lábút sem; mind jól táplált, szóra hajló, menésre kész.

29-én este hazaérkezve, gyors átöltözködés után a kiállításra siettem, hogy a szállodatulajdonos által fel-dicsért, aznap tartandó hangversenyt végighallgassam. *Grieg* norvég származású zeneszerzőnek régtől fogva táplált azon óhaja, hogy nemzeti zeneszerzők termékeit norvég mesterek vezénylete mellett külön estéken mutassák be, teljesedésbe ment *Bergenben*, a kiállítás tartama alatt. Összesen hat ilyen estét tartanak. A 29-iki est is ilyen volt. Megkértem. A második számnál tartottak. *Amelie-Gmur-Harlöff* asszony énekelt apró román-czokat, zongorakiséret mellett. Ilyen bájos közvetlenséggel, szívhez szóló előadással, mindent kifejezni tudó arcjátékkal — nem erős hang mellett — eddig csak egy svéd művésznőt hallottam énekelni.

Minden hely el volt foglalva és mindenki a kezében tartott egy nyitott füzetkét, a melyben a dalok szövege és a zenekar által a *viking*-mondakörből és népies életből vett regények megzenésített előadása nyert értelmezést; ugyane füzetek szolgáltak belépti jegyül is. Hogy szerethetik ezt a tenger szétszaggatta, terméketlen földjüket, hogy ennyi figyelemmel, odaadással fejezik ki a nemzeti termékeiket! *Backer Gróndahl* asszony zongorán adott elő saját szerzeményeiből. A zenekart egy számban *Schjeldrup*, a többiben *Svendsen*, a kiváló mester vezényelte. Mikor *Svendsen Ole Bull* egy dalát adta elő, a ki hegedűjével hódítva, bejárta a világot, a karzaton felállott egy a művészek közül és rövid pár szóval megemlékezett *Ole Bull*-ről, erre követte a példát mindenki, gyors egymásutánban kiáltva többször *hurrah*-t. De volt is ebben a dalban annyi kifejezés, a mennyiből ma egy opera kikerül. *Svendsen exczellált* vezényletével! Én is *hurrah*ztam, de hogy! Pedig még se jól, mert én az első szótagját hangsúlyoztam a *hurrah*-nak, holott itt

a másodikat szokás. Begyakorlom, mert ha még egyszer hallom *Ole Bull* »saeterjentens soudag«-ját, én kezdem meg a *hurrah*-t.

A Nordfjord és környéke.

Junius 30.

Uti tervemen — hazulról való távozásom óta nem is tudom, hányadszor — ismét változtattam. Úgy volt, *Bergen*ből egyenesen *Tromsø*be megyek, de a *Vossevangen*en át tett szárazföldi út annyira kielégített, hogy *Baedecker*re (a kinek Norvégiára vonatkozó új kiadása csak most jött forgalomba) hallgatva, meglátogattam *Nordfjord* környékét és *Romsdalt*. Ide, mint egyáltalán a szárazföldre nagyon mélyen behatoló fjordokba már nem járnak a rendes forgalmú turista- és postahajók, ezeket már csak a rendezett körutat tevő nagy luksushajókkal vagy helyi gőzössel közelíthetjük meg. Ilyen hajóra vettem jegyet. Daczára a szeles esős időnek, a fedélzeten vagyunk valamenynyien. *Glecscser*-járta kúp alakú, váromszerű kopott öreg hegyek állják el körülöttünk a tengert. A nap egy pillanatra arany sávot von a szikla-ormokra, közöttük bekandikál a tenger végtelen perspektívájával. Hóhegyek olvadnak egygyé a felhőfoszlányokkal... Hatalmas heglánczok közé jutottunk. *Bremanger* sziget és szárazföld között tavakra osztják a tengert a belelépő hegyek. És mintha az eddig látottak csak dekorációi lennének egy még szebb látványosságnak, kiáll elénk a *Hornelen* függélyes sziklafalával, 1915 m. Ezen a helyen szeretném *Bayreuth* színpadát felállítani. Itt maga a természet szólna bele a *vikinge*k harczába, a *walkürök* lovaglásába! E megkapó látványossággal átestünk a mai nap főeseményén. Mielőtt a társam a kabinban megkezdene horkolását, bemászom fekhelyemre, nem ütöm bele fejemet a *plafonba*, elalszom abban a hitben, hogy idefenn is ébredek.

* * *

Július 1.

Good-bye! köszöntjük egymást az angol utitársakkal, a kik horgász-eszközökkel elhagyják a hajót 9 órakor,

magam pedig tovább úszom a *Nordfjord*-ban, a hófedte hegyek között. 12 órakor *Loennél*, állomásomon kiszállok. Sietek a szállodába. Az angolul beszélni tudó szállodás még nem érkezett meg a csomagokkal. Keresek magamnak más angolt. Találok. Megkérdezem tőle, merre kell menni a *Loen*-tóhoz, kapok kimerítő utasítást s ez alatt meghozták a csomagjaimat. Kiveszem belőlük *Kodak*-omat (fotografáló készülék), felülök egy négykerekű talyigára (itt ilyeneket használnak), rászólok a kocsisra: »Le ne késsünk a hajóról.« Elindul. Velünk tart egy kis csikó, ha valami eltéríti mellőlünk, vihogva siet anyja oldalához. Valahogyan néhány gyalogló utas elénk kerül; a kis csikó feldönt közülük egyet; az azután bukfenczezik. Visszanézek. A poros arcú norvég, kit az imént a csikó feldöntött, rám mosolyog. Nincs baj, mehetünk. A kedélyes inczidenstől felfrissülve, minden látnivalóban kómikumot fedezek fel, például baloldalt egy vizesés egyenesen indul lefelé, azt hinné az ember, meg se áll, a míg le nem ér. De nem úgy tesz, egyszerre csak eltűnik: keresem és íme reá talállok messze a megkezdett iránytól balfelé hajolva nagyhamisan.

Megérkezem a hajóállomásnál, a kocsis lelkesen a hajó kapitánya után néz. A kapitány — gondolom magamban — csak itt lehet, de hol a hajó? Hajó is, kapitány is előkerülnek. A kapitány a hajóban szundiált, melyre csak akkor ösmertem reá, mikor füstölögve megindult. Kazánját az első vízi-művek mintájára hosszúkas, égfelé állított üst képviselte. Talán úgy lett *propellerré* átalakítva, mint a hogyan elöltöltő fegyverből is csinálnak *lancastert*!?

A kapitány, — maradjunk meg ennél a címezésnél — beszélt angolul. Ez már valami! Miután több utas nem volt, nekivágtunk a *Loen*-tónak. Az opálzöld színben játszó ezen *alpesi* tó meredeken leszakadó hegyek közé ékelődött. A hegyek egyhelyt valósággal *czirkuszt* formálnak. E hegyek tetejét több helyütt *gleccscserek* koronázzák, a melyek csak itt-ott ötlük le nyelvüket a bábmész utasra. Fájdalom, nem kedvezett egészen az idő. A sokszor alacsonyan szálló felhők elfödtek az eget és a magasabb csúcsokat.

A *Loen*-tó túlsó partján álló kicsiny faházikó éttermében (egy órai út) elköltött ebéd után felültem egy négykerekűre; a kapitány — a kit a számára és fűtője részére küldött sörrel teljesen lekenyereztem — önként vállalkozott a vezető szerepére. Félórai kocsizás után gyors fordulattal szemben találjuk magunkat a völgyig lenyúló *Kjendal* gleccszerrel. A talaj itt annyira nedvessé és kavicsossá vált, hogy kocsisunk nem vállalkozott a továbbmenésre. A derék kapitány buzdított, mennénk gyalog, ő elvezet vizen, kövön keresztül, a $\frac{3}{4}$ órányira fekvő gleccszerig, $\frac{3}{4}$ óra oda, $\frac{3}{4}$ óra vissza, sárban, köveken át, ez talán mégse ér fel — mondok — a látnivalóval!? Láttam én már gleccsért eleget! De a gleccszer csak vonzott, csak vonzott. Nehéz ellentálni az ilyen kékképű hegynek! Már majdnem nekiindultam gyalog, mikor egy mentőgondolatom támadt. »Hát a fakó mire való lenne, ha nem arra, hogy hegyibe üljek?« Kiszolgált és letört huszár módjára nagy követ keresek, mellé állítom a fakót, ráteszem 80 kilométerre. Még csak meg se hajlott. Jó ezeknek a póniknak a derekuk is, nemcsak a lábuk. Így azután szépen elballagtam a csábító hegyig. A kapitány olyan lelkiismeretesen sietett nagyokat lépő lovam oldalán, addig magyarázott, mígnem belebotlott egy nagy kőbe. Pantallója jóllakott gleccservizzel, de azért ez a szivélyes közlékenységből mit sem vont le. Pár lépésre a gleccsértől megálltunk. Szép hegy. Emlékeztet a *Grindelwald*-gleccszerre Svájcban, de felső jegével — a mely falként áll ki a hegytetőn — többet mutat.

Hazafelé ugyanazt az utat tettem meg. Egy helyt az út mentén, kis forrás mellett nagy czink-merőkanalat láttam — az utasok számára van odatéve. Ugyancsak az út mentén állanak út-tisztító eszközök, szánkók — ott lehet azokat hagyni, benszülött el nem viszi.

Szállodámban több angol család nyaral. Hogy ezek az emberek meg tudnak lenni csengő nélkül? Mert nincs az egész házban sem villanyos, sem közönséges csengő. Engem az egy napi ittlét alatt folytonosan bosszantott az, hogy le kellett szaladnom az emeletről, ha valamire szükségem volt. Ebben a bosszúságban

lesz még részem, mert a völgyek mentén levő szállodák mindegyikében így van. Persze, a szegény vendéglősök, illetve vendéglősnék, rövid időre és kevés haszonra dolgoznak.

Eles ellentétet képez ezzel az, hogy a szállodák egymással telefon útján közlekednek. A 20 kilométerre fekvő szállóban kényelmesebben rendelkezhetünk, mint otthon — csak hogy a telefont az állam vezettette be. Ugyancsak az állam építtetett különféle kitűnő utakat és tart fönnt mindenfelé. De nem is adok neki 50 esztendő: olyan látogatott lesz *Norvégia*, mint *Svájcz*. Valóságos angol gyarmattá nővi majd ki magát. Az alsóbb iskolákban már is tanítják az angolt, a hol legalább is pár száz szót megtanulnak a gyerekek, a mennyivel az utas beéri.

* * *

Július 2.

A július 2-iki délutánt a *Stryus*-tó partján fekvő *Hjelle*-hótelben töltöm, a szálloda erkélyéről gyönyörködve a szemben fekvő havasok és a magasán végződő *Tinde*-gleccserben. Kivülem még egy idősebb angol szállt itt meg, a kit a horgászat csalt ide. Holnapra nagy társaság érkezését jelenti a telefon. Idejövet *Visnaes*-ben láttam az eddigiek között a legnagyobb *Skyds* (talyiga, 2 és 4 kerekű) állomást, volt legalább 50 kocsi.

Hjelen-Grottlid-Djukvand-Marok-Romsdal-Molde.

Július 3-án *Hjelen*ből indulva a *Vide*-völgyön keresztül *Grottlid*ig 8 órát töltöttem kétkerekű talyigán, ebből csaknem öt órán át kellett hegyet mászni és havat törteni. Három órán keresztül eső esett, szél fújt, lovamnak különös teveszerű járása folytán úgy járt alattam a talyiga, mint a rosta . . .

Mindennek daczára gyönyörűségemet tudtam lelteni a velünk tartó havasokban és fordulóknál az elhagyott völgy- és hegyek képezte látványosságban. Tavasszal indultam és télre találtam. A mind fehérebbé váló hegyek

végül teljesen hóvá vált gerinczüket mutatták felém; a völgyekben hó alatt suhogtak a patakok; hófalak álltak az út mentén, sok helyt 6—8 láb magasan.

Bármilyen szép volt is a vidék, jól esett *Grottlid*-ban a kandalló mellett helyet foglalhatni. A derekamnak legalább is kétnapi pihenésre volna szüksége — miután azonban ez nem lehet, holnap *kariolra* ülök — ezen kényelmesebb az utazás.

Grottlid elvétele kis cserjék, törpe fákkal tarkázott sívár, nedves, tűzeges, köves, 872 méter magasan fekvő völgyben államilag épített és bérbeadott megszálló-hely.

Július 4-én *kariolon* szebb vidék keresésére indultam. A sívár *Fjeld* vidékből (így nevezik Norvégiában a magasan fekvő tűzeges vidékeket) hó-tarkázta zebrahatú hegygerinczek között, még jéggel borított tavak mellett, majd sziklafalak mentén *Djukvand* állomásig 3 és fél órát kocsiztunk. Kocsisom, fiatal csacska gyerek, lassan hajtott. Ebéd után kocsiváltás végett szóba elegyedtem a vendéglősnével — a ki az államtól bérlé e helyet — eldicsértem igazán jó konyháját, *Djukvand* szép lekvését a körülálló havasokkal, a mellette elterülő tóval, a mely most teljesen be van fagyva és hóval fedve. Szóba jött kocsisom rossz hajtása is. »Majd elviszem én,« — mondja az angolt törve. Átrakodunk más *karriolra*. Hátam mögé áll a kocsi hágcsójára (nem is volt rajta csak egy ülés) megpattantja az ostort, meghúzza a kóczyeplőket, sebesen elindul a sárga! Hóra bukkanunk. Leugrik, vezeti a lovat, megtámasztja a kocsit, a mely a leszakadó hóban sokszor egészen csára áll, majd ismét elfoglalja állását mögöttem, még ki sem fújta magát, már újból biztatja lovát norvégul, angolul. Gyönyörű helyre érünk. Glecscher-járta, símára csiszolt kövek között kigyózik lefelé az út, balról, jobbról, mögöttünk havasok, szemben a *Geiranger-fjord*, alúl a völgyben zöld mező, lombos fák! Visszatértünk a tavaszba. A pázsit tarka a sok virágtól. Kocsikat, utasokat látunk a völgyben jönni az úton: a *Hamburgból* kiindult *Capella* nevű gyorshajó hozta őket, sietnek, hogy futtában bár egy részét élvezhessék a csábos vidéknek. Hosszú

sziklafal, nem magas, mint egy régi várfal, elfödi pár perczre a környéket, azután belejövünk az emberek-lakta régióba. Az *Udsigten*-szálloda erkélyéről fiatal emberek lobogtatják a kendőiket távozó hölgyeiknek; kocsikkal, gyaloglókkal találkozunk, mindenkinek mosoly ül az arcán. Mindenki élvez, mindenkitől távol a gond.

Majd el is feledkeztem *Djukvand* bérlőjéről. Megérkezve *Marok*-ba, átadtam neki tartozásomat — ő erre kezet nyújtott:

— Ez itt így szokás, akár csak Amerikában.

Elfogadtam. Azt sem lesz fölösleges mondanom, hogy a néni már 50 körül tartott.

Este 10 óra felé elfoglaltam helyemet a *Capellan*. Csakhamar elindultunk. A sok kocsirázás után jól esik simán úszó hajóról élvezni a *Geiranger*-fjord látványosságait. E fjordnak *Marok* felé eső része meredek sziklafalak által védett, e falakon fátyollá vált vizesések szálítják le a hólevet.

A hajó utasain meglátszik, hogy több napot töltenek már együtt, Hamburgból indultak el, nagyrészben németek. A mint elsétálok mellettük, kiolvasom a tekintetükből a kérdést: hát ez mit keres itt?

5-én reggeli 8 órakor partra szállottunk *Naes*-nél. A kikötőben a mienken fölül még két hajó horgonyzott, egyik angol, a másik, miként a miénk is, a *Bergenske Dampskibsselskab* társaságé, mind a kettő angolokat szállít az éjféli nap felé. Annyi talyiga állt a rendelkezésünkre a parton, hogy valamennyiünknek jutott hely. Kedélyes kocsikázás volt ez a *Romsdal*-völgyön át *Horgheim* állomásig, a párosan ülő missek tették azzá, csicsergésükkel, énekükkel. Egyik-másik *gut* (kocsis) elővette belső zsebéből szájharmónikáját és elfújta valamit norvégül, angolul. A virágot tartó leányok itt már bátrabban néznek az utas szeme közé, sőt kínálják is virágjaikat. Meglátszik a régi keletű és nagy utasforgalom, a melynek a könnyen hozzáférhető *Romsdal* mindig egyik góczpontja volt. A hegyek gerinczei e völgy mentén sajátságosan lecsipkézett ék-formában merednek felfelé, a tiszta kék égen úgy rajzolódva le, mintha a szobrász vésője mintázta volna ilyenre. Délután mind-

ahárom hajó felszedte horgonyát. Nyolcz óra felé magam is felültem egy helyi hajóra.

A *Romsdal*-fjordon még jó ideig gyönyörködtem az említett hegy-alakulatokban, majd fenyővel gyéren benőtt szürke hátú hegyek mellé kerültünk — nem szeretem az ilyen hegyeket, úgy néznek ki, mint egy kopaszodó ember.

Most a kopaszodó hegyek mentén, a melyekre nem fordítok figyelmet, tudom csak egy kissé átgon-dolni az elmúlt napok élményeit. Felséges dolgokat láttam e hat nap alatt! Mindenik völgy más és más világot tárt elém.

Mindazokhoz a természeti szépségekhez találtam itt hasonlót, a melyet valaha, valahol megcsodáltam. Viszontláttam a magas *Tátrát*, *Amerika Rocki-mountainját*, *Alaskit*, *Svájcot*; mindezt óriási területen el-szórva, kitöltve tengervízzel, elválasztva, bekerítve gránit-szirtekkel; összhangba hozva, *Norvégia* egével megvilá-gitva, soha le nem tűnő napfénynyel! Mintha a teremő nagy műhelyét ebben az országban állította volna fel, mindenható eszközével itt formálva a hegyeket, a melyeket azután elszállított mindenüvé. Az elvitt hegyek helyén tavak fakadtak, völgyek virágzanak, azoknak az üresen maradt helyén tört be a tenger és képezi a fjordokat! . . . A gyéren fenyves hegyek már elmaradtak. Ujabb irány-ból havasok fénylenek elénk. Számtalan csúcscsal koro-názzák a hegyeket, ezekre tekintek *Molde*-ben szálló-dámból.

Moldetól Tromsöig.

Moldeből július 6-án. délután indultam el hajóval. Másnap reggel kiszálltam Beian-nál, hogy bevarjam a *Thron djemből* jövő gyorshajót. Valóságos színpadi látvány az ilyen átszállás. Előbb a podgyászokat helyezik át, majd azokon keresztül és részben azok tetején helyet foglalnak az utasok. Milyen ügyességgel másznak keresz-tül a benszülöttek az akadályokon! Hogy pedig a szép nemből baj ne essék, három-négy kéz is készen áll a

segélyükre. A kikötő felé evezve, *dunna-ludakra* bukkantunk, melyeknek a tolla kitünően hasznos kereskedelmi czikke az északiaknak. De miért nevezik ez állatot lúdnek, mikor a teste formája, mozgása, repülése tökéletesen hasonlít a kacsához? Talán a hangja után, a mely a lúdéval azonos? Ebben is csak addig hasonlít ahhoz, a míg társalog, mert a kicsinyeit már — a mint azt később a part körül úszó két családnál láttam — kinyújtott nyakkal és fölfelé emelt csőrrel, úgy hívja, mint a kotlóstyúk. Sajátságosan komoly és kómikus madár. Előúszott egy gácsér is, — a feje két oldalán, hátán és szárnyain keresztül fehér sávval; a mit ez a *tarka gavallér* azalatt az egy óra alatt evett, a míg szemlélttem, fölülmult minden fogalmat; mindúntalan lebukott a tenger fenekére és fölszinre került valamely puhánynyal, állattal, diónagyságú falatok csúsztak le a torkán; ha valami kiesett a csőréből, mielőtt vizet ért volna, már elkapta; a kácsák inkább a part körül keresgéltek.

Közeledett az *Orion*, feléje eveztünk. A fölrakodás kevésbé volt mulatságos, mint a leszállás — mindenkinek gondoskodni kellett kézzipodgyászáról, a mihez a hajó alsó részében való várakozás után juthattunk. Jól esett friss levegőhöz jutni a földélzeten. Ez már barátságos földélzet! Karosszéken szép hölgyek pihennek, fejceskéiket puha párnákon nyugtatva. A nap is kisütött a szürke, sziklás szigetekre. Ugy néznek ki a szigetek, mintha terméketlen agyag fedné őket, a melyet az eső dombformára kerekített. A tengeren sok papagálycsőrű alka úszik és nagy paskolással repülnek félre az útból; a partok mentén dunna-ludak tanyáznak.

Este-felé a *Torghatten*-hez közeledtünk. A mint pár száz méterrel elhagytuk, szemünkbe ötlött egyik oldalán egy kapuszerű nyílás. A mint tovább mentünk, a kapu alsó részén át világosságot láttunk a túlsó oldalról. Akaratlanul az a kérdés támadt bennünk, hogy ezt a sziklaóriást mi fúrhatta keresztül?! Az említett alagút hossza 153 méter, szélessége 11—17 méter, magassága 20 métertől 75 méterig váltakozik. Tíz óra után három kövér, nehéz szürke felhősáv húzódott egymás mellé.

Éppen napnyugta volt. A nap biborpalástot vont a felhőkre. Csodálattal néztük a remek látványt, azon gondolkozván, hogy a változó időjárás mellett lesz-e részünk hasonlóban.

* * *

Július 8—9.

Az egész éjszakát felöltözve töltöttem, hogy el ne mulasszam a kora reggelre várható szép vidékeket — azonban kár volt virrasztani. A felhők mindinkább szaporodtak, tömörültek; mire a *Lofot*-szigetekhez értünk, egészen beborúlt, úgy hogy az azokat övező havasok csúcsait nem láthattuk. E szigetek mentén mind zöldebbé válnak a partok s a dombszerű hegyek. Az ember azt hinné, hogy délfelé tart és nem északra. A partokon sűrűn látni halász-lakókat, heringfogó-telepeket. A kikötők raktárai fa-czölöpökön a tengerre vannak építve. A cserépfedelű, újabban épült, emeletes faházak között elszórtan láthatók a régibb, gyepanttal fedett viskók. Hajónkra két *lapp* férfi és két *lapp* nő szállt fel, ez utóbbiak piros főkötőbe szorított fejjel, amazok piros bohócz-sapkával, hasonló színű felső szűrrel, az íram-szarvas-bőr alsó ruha felett. A nők arcza olyan, mintha szürke nagyító üvegen át pólyás gyereket néznénk, a férfiaké sem sokkal több kifejezésű.

Milyen szép lehet e zöld vidék havasaival, a melyeket elföd az alatt járó felhőtömeg. Ez a része Norvégiónak — ha a látottakhoz képzelem a távoli havasokat — nagyon hasonló *Alaskához*. A tengerben azonban ezidőtájt kevésbé szembeötlő a hal-bőség.

Tromső.

Óva intek mindenkit, hogy az örök nappal idejében valahogyan meg ne szálljon Tromső város Grand Hôtel-jében. Nincs ebben a fa-alkotmányban egy pillanatra se nyugalom. Itt hagynám, de nem tehetem, minden levelemet, csomagjaimat — a melyek között vadászkészleteim is vannak — ide czímeztettem.

* * *

Július 10.

Chernel István barátom szíves ajánlóleveleivel — a ki e városban pár év előtt huzamosabb ideig tanulmányozta Észak *faunáját* — ma meglátogattam *Aagaard* konzult és sógorát, *Quinstad* igazgatót. A konzul kéresemre azonnal sürgönyözött *Ingebrigtsen* kapitány bálnavadásznak s tudatta vele, hogy részt akarok venni bálnavadászon. *Quinstad* igazgatóval pedig — a ki a finn nyelv alapos ösmerője és a magyar nyelvet is tanulmányozza — a muzeumot látogattam meg, hogy Észak állatvilágával megösmerekedjem. Különösen látványos a lappok fegyverzetének, ruházatának stb. gyűjteménye. Ez osztályban szemembe ötlött a falon egy kartonlap, a melyre minden formájú bevágásokkal ellátott hosszúkás papirosok voltak felragasztva.

E *hyerografok* az egyes *lapp* iramszarvas tulajdonosok által saját szarvasállományuk fülébe vágott jeleket ábrázolják, amelyekkel azokat összetévesztés és elemelés elkerülése végett látják el, mert *lapp* uraméknál ez is megesik, lévén ők nem norvégek, a kik arra egymás között nem is gondolnak, hogy valami elveszhet és ekképen birkáik fülébe csakis színes madzagot húznak a könnyebb fölismerés végett, a mint ezt *Grottidban* láttam.

* * *

Július 11.

Kezdem únni e nyugtalan helyen a várakozást, nagyobb kirándulást nem tehetek, hogy a várt sürgönyt későn ne vegyem, *Tromsø* maga pedig semmi különös látnivalót sem nyújt. Így, habár tájékozva voltam is már a felől, hogy a környéken található vadállomány nem kielégítő, rászántam magam egy kis vadászatra. Magamhoz kérttem *Lökke* uramat, *Chernel* barátom volt vadász-kísérőjét. Kocsira ültünk s elhajtottunk a körülbelül háromnegyed órányira fekvő hársfásba; egy órai, dombon, völgyön át való bandukolás után apró tavacs-kákhöz értünk; ezeket azért kerestük, mert itt kellene a vadnak tanyázni, ha volna. Hosszú keresés után puska végére került három öreg *lumuna*, egy fiókkal,

a mely madarakat Múzeumunknak szántam, a negyedik *lunna* távol a tengerbe hullott.

Hazatértemkor kellemes hír várt reám. *Ingebrigtsen* kapitány sürgönyét vettem, melyben tudtomra adja, hogy szívesen lát. A kellemes hír hatását azonban részben elrontotta *Tromsø* város egyik fotografusa. Fényképfelvételeim közül huszat felibe vágott, melyek a legérdekesebb vidékek felvételei voltak.

Szerencséje ez örült fotografusnak először, hogy nem volt e pillanatban jelen, másodszor hogy kérdésemre : »ki végezte e műveletet?« szép leánykától kaptam e választ: »a papa.« Erre megadatott neki a kegyelem.

* * *

Július 12.

Hajón vagyok újból. Milyen szabadon lélegzem rajta. Bemegyek kabinomba, hova a gép egyenletes zaján kívül nem hallik az egyenetlen emberi láрма. A kerek kis ablakon át kinézek a szabadba, a látványosabb helyeknél felfutok a fedélzetre. Magasan járnak a felhők, tisztán kivehető minden hegycsúcs. A *fjord* partjait képező sziklahegylánczok számtalan csúcsa éles vonalakkal csipkézett — a közöttük levő völgyeket egy-egy darab jéggé préselt hómező tölti be — 12 órától 4 óráig tíz gleccsornyelvet olvastam össze.

Hammerfest.

Este 10 órakor Hammerfestnél horgonyt vetettünk. *Hammerfest* félköralakú öbölben fekszik, háttérben meredek hegy által védve. Kikötőjében vitorlás vitorlás mellett horgonyoz, közöttük néhány orosz halászbárka, ezek mögül tiszta emeletes faházak kandikálnak ki.

Utasaink nagy része a *Spitzbergák* felé indulásra készen álló *Lofoten*-hajóra szállt át. Én is kerítettem egy csónakot, felraktam reá podgyászomat, aztán partra szálltam. Az ott rajzó gyerekek közül hárommal erős küzdelem után célhoz értünk. Megálltunk a szállodának nevezett ház előtt, sehol semmi felírás, sehol senki; —

hátha félrevezetnek ezek a gyerekek? Kérdést intézek egy *fenster-promenádot* csináló úrhoz. Azt kapom válaszul, hogy csak menjek be, a *Hôtel Nordpolen* tulajdonosa, a kinek nevezett szállodája 3 évvel ezelőtt leégett, itt lakik. Bemegyek. Rokonszenves, idősebb úri nő jó élém, felvezet a lépcsőn, a gyereksereg mögöttünk halad podgyászommal, elhelyezzük azokat, megjutalmazom a fiatal hordárokat, a megelégedés határtalan, felajánlják szolgálatukat holnap reggeli elutazásomra, visszajöttömre, meg újabb távozások és visszaérkezések idejére is. Szépen berendezett társalgón át egyablakos, kis szobáskámba vonultam, mely kilátással a kikötőre nézett. A barátságos néni rendbe hozta ágyamat, megkérdezett, hogy mit miként szeretek, elbeszélgettünk egy kicsit, aztán jó éjt kívántunk egymásnak. Lehúztam a sötét *roleaut*, keresztül rajta összetűztem a fekete függönyt, hogy valahogy be ne bújjék az álmatlan napsugár és úgy elaluszom, hogy . . .

Hammerfesttől Trolldfjordig.

(Magerő-szigeten.)

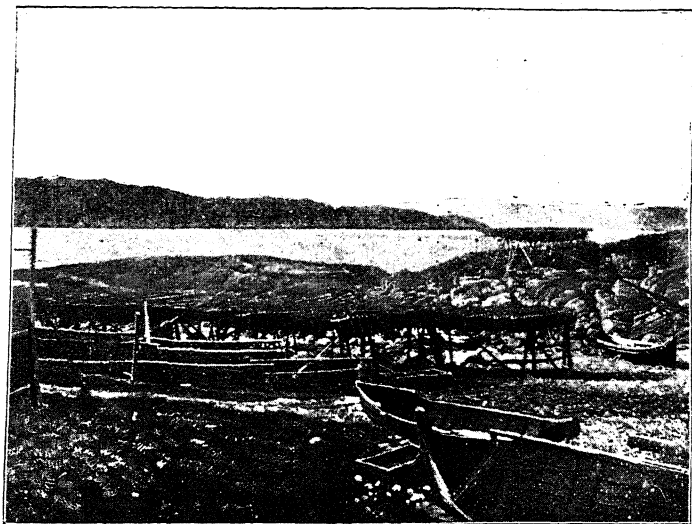
Július 13.

. . . Talán most is aludnám, ha e pillanatban nem jelentenék, hogy itt van »*Haaken Adalstein*«, a melyen tovább utazom. 12 órakor útra keltem, podgyászom nagy részét hátrahagyva *Hammerfestben*, a hová vissza kell térnem, mielőtt a *Spitzbergákra* utaznám.

Célom *Trolldfjordba* jutni, *Ingebrigtsen* kapitány bálnavadásztelepére, a honnan majd vele indulok vadászatra. Késedelem nélkül, a legközelebbi úton járó helyi hajóval nem találkozhatom, a rossz összeköttetés miatt nagy kerülővel körülbelül két nap múlva érkezhetném csak meg *Trolldfjordba*, mialatt a kapitány nagyobb kirándulást tehet és én hosszú idei várakozásra lennék kárhoztatva. Mit csináljak?! Előveszem a térképet, látom, hogy egy helyt közel állunk *Trolldfjordhoz*, talán e helyről csónakon odajuthatunk? Megkérdem a *steiermant*, azt kapom válaszul, hogy igen, csak hogy két helyt, az

egyik oldalon nyílt tengert kell majd élveznem. Mi az egy magyarnak, mikor bálnavadászatra indul! »Mennyi a távolság?» kérdem. »Körülbelül 4 norvég mértföld« (körülbelül 44 kilométer). »Mennyi idő alatt tehetem meg az utat?« »Kedvező szél esetében 5—6 óra alatt.« »Milyen szél fúj?« »Kedvező.« »Megyek.«

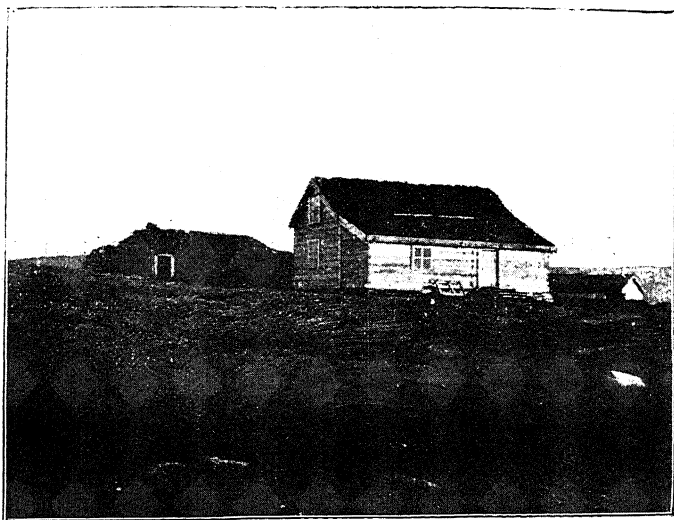
Megállunk *Renő*-szigetnél, a partra csónak érkezik, lerakodik, felpakol; a kormányos megbeszéli a szigeten

Halszáritás *Renő* szigeten.

lakó kereskedővel a dolgokat, az elvállalja a szállítást. Csónakon partra szállunk. A míg a vitorlás-ladikkal, melylyel tovább fogok menni, elkészülnek, körüljárom a telepet. Hosszú, kifeszített köteleken szárad minden oldalon a tőke-hal; a magtárban préselt szénacsomaghoz hasonló koczkákban állnak szállításra készen a szárított halak. A kereskedő pár perczre eltűnik, majd a lakásába hív, a hova, az ajtót kinyitva, zenészó mellett lépek be: a zenét faládában járó óramű szolgáltatta. Megkínál

kávéval. Ezalatt eltelik az idő. A csónak a kikötőben készen áll, éppen *ballasztal* látják el. A fenekére nagy kavicsokat tesznek. Csúszós tengeri növényekkel benőtt sziklákon keresztül jutok el hozzá. Beülök három evezőssel; pár evezőcsapással szelet fogunk, felhúzzuk az egyetlen négyszögletes vitorlát és gyorsan szeljük át a hömpölygő hullámokat. Útközben halászokra akadunk, a kik sok horoggal ellátott zsineget bocsátanak a ten-

Finn-telep Valen szigetén.

gerbe. A szelet elfogják a szirtek, evezésre kerül a sor. Hogy húzzák halászaim a lapátot! Különösen a kormányos, egy szőke finn!

Valennél állomást tartok, hogy az ott lakó *finnek* tanyáját megszemléljem. Pár lépésre a szirtes parttól, — a melyen tőkehalak és a jószágnak téli takarmányul szolgáló halfejek száradnak, — bokáig érő zöld pázsittal fedett területre érünk, a melyet mindenféle mezei és alpesi virágok díszítenek. Az itt álló *finn* házak egyikébe

bemegyek. Tágas szobában vas tűzhelyen lepényt sütnek fekete korpáslisztből (valószínűleg zablisztből), körül a falakon, polczokon három ujnyi magas, két arasz át-mérőjű fadézsákban tej, aludt-tej, a tűzhely mellett két rézedényben kávé van.

E világos helyiségből egy ajtó nyílik az alsó kamrába, a benn lévő lim-lom között rokkát látok, a melyen len helyett állati gyapjút dolgoznak föl.

A marha- és birkaistállók falai, tetőzete gyepes hanttal fedett.

Félórai időzés után tovább evezünk. A partok mentén dunnaludakra, sirályokra, alkákra akadunk. Végre 5 órai csónakázás után a *Troldfjordba* érkezünk.

Bálnavadászon.

Július 13.

Jobbról két meredek sziklafal között a nyílt tenger látszik, balról a hegyek által környezett *Troldfjord*, útra készen álló kis bálnavadász-hajóval. Még néhány evező-csapás és partra szállók a hírneves norvég bálna-vadász, *Ingebrigtsen* kapitány telepén. A part mentén százával fekszenek a bálnaszírt tartalmazó hordók. Távolabb dombot formál a bálnák összehordott csontja; a kifőző ház előtt a vízben bálnatetemek, körülöttük hápogó sirályok. A hegyoldalon zöld pázsittal fődött kis lapályon pirosra festett barátságos faházikó áll, nyitott altánynyal az öböl felé. Ez a lakóház. Beküldöm névjegyemet *Aagaard* konzul ajánlólevelével. A háziurat nagy hintaszékben találom családjá körében. A kékszemű *viking* óriás barátságos arczczal felém siet és *vel kommennel* fogad. Majd körüljárnak együtt a telepet.

Elnézzük egy ideig az öbölben háromágú szigony-nyal halat szűrő kis *Ingebrigtsen Andréast*, vele egy csónakban ül mozdulatlanul kis nyolczesztendős nővére, *Hjördis*, mindketten örökölték apjuk vadászszenvedélyét.

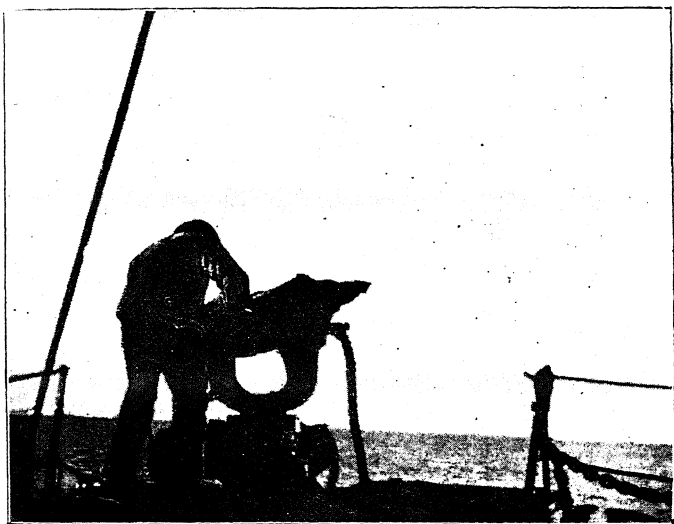
Vacsora után fél tizenkét órakor *Ingebrigtsennel* és kis fiával útrakészen a hajó felé irányítottuk lépéseinket. A mama aggódó arczczal kérte férjét, hogy ne

sokáig maradjon, az megcsókolta feleségét, fölkalauzolt a kormány mellé, ahol a nyílt tengerig maga vezette a kereket. Éjféli napfény mellett a hajó egyetlen tágas kabinjában lefeküdtünk.

* * *

Július 14.

Reggel négy órakor bálnákat jelentett az egyik matróz; gyorsan fölmentünk a födélzetre. Ekkor még a

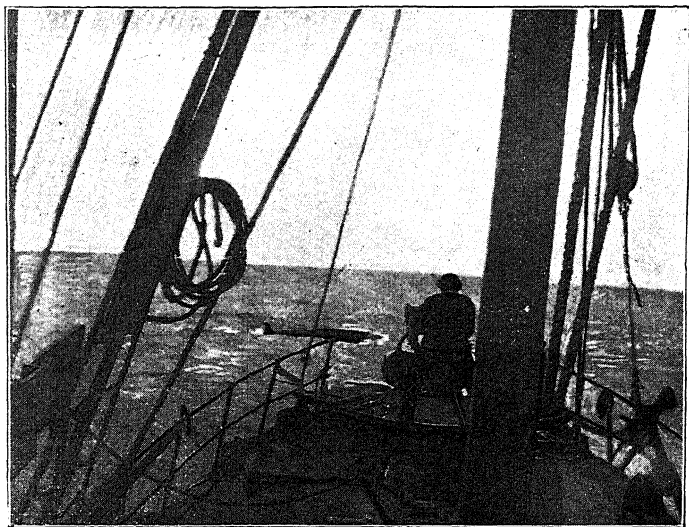

Megtöltött bálnavadász-ágyú.

nagy távolság miatt csak az árboczon álló matróz láthatta a bálnát jelző vízugarat. A kapitány a már lőporral töltött ágyúhoz állt, két matróz előhozta a löveget, amely elől összecusokott *harpunával* végződik. E része a lövegnek kívül esik az ágyú csövén. Az ágyú csövébe kis olajat öntöttek, a löveget, amely abban nem nagyon szorul, néhányszor a fojtásra ütötték, majd zsineggel az ágyúcsőhöz kötözték; a *harpuna* gyutacscsal ellátott

végéhez robbanó *gránátot* csavartak. A löveg tengelyébe fűzött és az ágyú csöve előtt lecsüngő karikához a hajó orrán alkalmazott kerek deszkán összezsavart hatvan méternyi kötelet megerősítették; a kötélnek több száz méter hosszú folytatása gőzzel irányítható csigán át a hajó fenekén van lefektetve.

Ezalatt mind közelebb érkeztünk a bálnákhoz, már csak pár száz méterre vannak tőlünk, lehelletük kis

Bálna lőtávolban.

felhők alakjában száll föl a tengerből. A kapitány magyarázza, hogy *sei-val-okat* (*Balnea borealis*) üldözünk.

Az egymást követő két bálna csaknem pontos időközben bukkan a tenger felszínére. Óriás testök láttára elveszítem a távolságmérő érzékemet; szeretném a billegő hajó orrán czövekként álló vadászt biztatni, hogy lőjjön. Végre amint az egyik párhuzamban a hajóval írja le hullámvonalát, odafordult az ágyú csöve, a lövés eldördült, a füstfelhőn át a lövés iránya felé

vágódó kötél után ítélve, azt hittem, hogy talált. Bravót kiáltok. Rosszkor. A löveg csak súrolta a gyorsan mozgó *sei-val*-t. Az ágyú töltése jó félórába került, ezalatt lassan követtük vadjainkat. A neszessé vált állatok erősebb szög alatt kezdtek mozogni.

Ezalatt távol a láthatáron három magas vízsugarat vettünk észre. *Finn valen* (*Balnea musculus*), mondja a bálnavadász. Elfordulunk a *sei-val*-októl és a nagyobb finnek felé fordítjuk hajónk orrát.

A *finn* bálnák más taktikát igényelnek, mint a szökő *sei-val*-ok; amazok legtöbbször félkör alakban mozognak, egymásután ötször-hatszor bukkannak föl a víz színére, azután hosszú ideig maradnak a víz alatt. Arra kell törekedni, hogy az ember lehetőleg az első mozgásoknál kerüljön az oldalokra, de ne nagyon szembe, mert ha észreveszik a hajót, nem folytatják bukdácsolásukat.

Hosszú időn át kíséreljük eltalálni a karika irányát, amelyet leírnak, ötven-száz méterre többször megközelítettük őket, de ennyiről nem lehet löni. Minden fölbukkanásuk izgalomba hoz. Olyan tehetetlen mozdulatokat tesznek a hajó siettetésére, mint a billiárdjátékos a már ellökött golyója érdekében. Több mint egy órai követés, találgatás után lövésre kapjuk őket. A löveg kirepül, ismét azt hiszem, hogy találtunk; találtunk, de rosszul, a gránát nem robbant. Még egy eredménytelen lövést teszünk, ekkor a *sei*-bálnákhoz hasonlóan ők is eltérnek a megszokott menetrendtől, gyorsan előre sietnek, majd visszafelé eveznek. Végül is kifogtak rajtunk.

Üldözés közben és hazáig még két *finn-bálnát* és vagy tíz-tizenkét *sei-bálnát* láttunk.

Hazafelé tartunk. Teljes szélcsend állt be, a tenger csak rendes légzését végzi: *három sei-val*-t vettünk üldözőbe, kilégzésük több száz méterről meghallik, a búgó csiga hangjához hasonló belégzésök is tisztán kivehető.

Közülök egy tizennégy méter hosszú példány, szívében elrobbant gránáttal terítékre került, kiszökellő vére pirosra festi körülöttünk a tengert. Gózzal hajtott csigán a tenger felszínére húzták. E világosszürke állat bőre olyan fényes, mintha belakirozták volna, hasán

préselt bársonyhoz hasonló sávokkal, feje hosszúkás, inkább a krokodil, mint a grönlandi bálna fejéhez hasonló, ugyancsak ilyen alakú a *finn*- és *kék*-bálna feje is. Evezőitől megfosztott farkát lánczczal átkötve a hajó orrához erősítették. A hajó megindult, maga mellett vontatva a hullát, amely azt egészen féloldalra döntötte. Útközben lyukat fúrtak a haltetem oldalába s hogy a víz fölszínén úszsзék, levegőt szivattyúztak a belsejébe. Este tíz óra felé még egy eredménytelen lövés után haza tértünk.

Abból, hogy *Ingebrigtsen*, a hírneves és nyugodt vadász, aki huszonöt év alatt a *Spitzbergákon* ezerszámra ejtett el iramszarvast és egyéb vadat, köztük húsz jegesmedvét és ötvenkét rozmárt, ennyiszer hibázott, látom, hogy a bálnalövés nem tartozik a könnyű lövések közé. Figyelni a vadra, dirigálni a kormányost, masinisztát, — mert mindezt a vadász végzi — irányítani a nehéz ágyút, sok egy embernek; mindehhez hozzájárul az is, hogy a löveggel repülő kötél oldal-lövésnél a löveget sokszor eltereli.

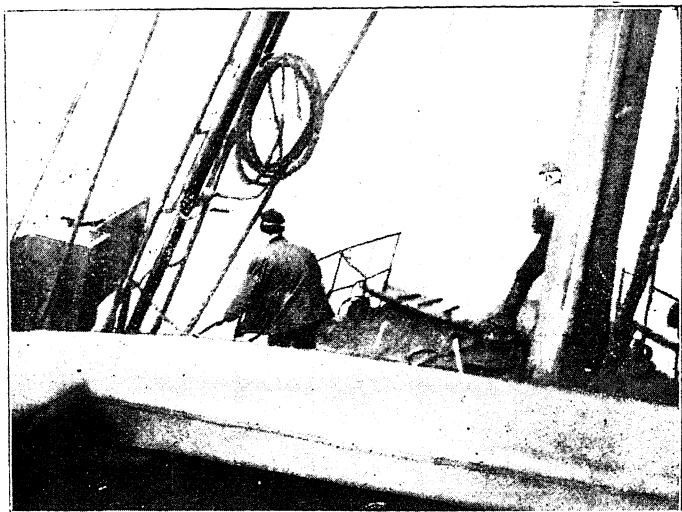
Hazaérkezéskor a kis piros ház altányáról felénk sietett a család, a gyerekek körülvették a papát, a mama pedig karjába fűzte kezét. Kedves családi életet élnek *Ingebrigtsenék*, egészen otthon találok magam közöttük.

Vacsora alatt elmondta a gazdám, hogy még ma újabb vadászatra indul. Hadi terve a következő: a *Troldfjordtól* nyolcz-tizenöt norvég mértföldre (egy norvég mértföld = tizenegy km.) *finn*-bálnákra akar vadászni; sikertelen keresés esetében a *Spitzbergák* felé folytatná a keresést, amerre már kék bálnák is találhatók; az utóbbi esetben csak hat-hét nap múlva kerülhetnénk haza. A mai vadászat izgalmai annyira fölcsigázták vadász-szenvedélyemet, hogy nem tudtam ellentállni a kísértésnek és elfogadtam a szíves meghívását.

Éjfél után két óra felé egy teherszállító propellerrel útra keltünk, amelylyel az elejtendő bálnák lennének haza szállítandók. Már nyolcz órakor reggel megjelentek a *finnek*, még pedig tizen, a látkör minden irányában szökőkutakat fújva a szürke ég felé. A legközelebb eső három finnt szemeltük ki célul.

A második lövés talált. A hajó orráról jól kivettem a robbanó gránát füstjét. A húsz méter hosszú állat egyet fordult tengelye körül, alámerült, magával vonva a kötelet; kis vártatva fölbukott és úszni kezdett, pár másodpercnyi időközökben rövid lélegzetet vett, mind kevésbé emelve ki a vízből testét. Majd holtan alámerült.

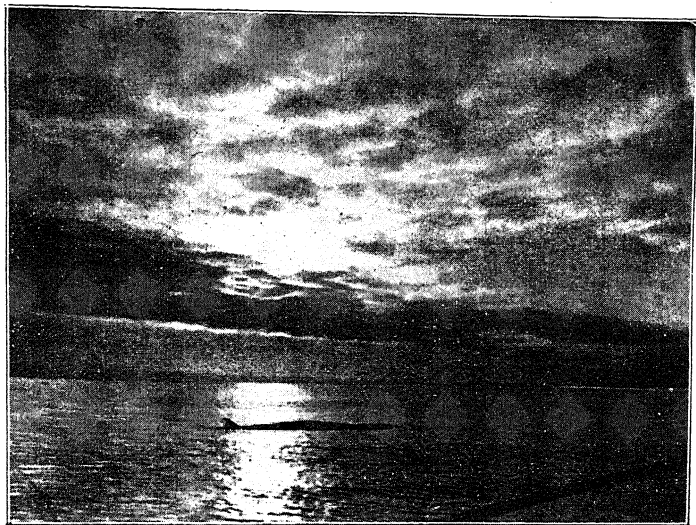
Felszínre húztuk, levegőt nyomtunk az oldalába és átadtuk a vontatóhajónak, amely hosszú kötélén húzta maga után.

Lövés.

Estig több finnbálnát láttunk, két eredménytelen lövés után nyolcz óra felé négy óriás után vetettük magunkat. Nem tudom, mi okozta, talán a hűvösre fordult idő, de ez a négy állat egészen másként viselkedett, mint a családjukbeli eddigi ösmerőseink. Sebes iramban végezték mozgásaikat és nem maradtak hosszú ideig a víz alatt. Valósággal úgy hajtottuk őket, mint agár a nyulat; a hajó a lehető leggyorsabb fordulatok mellett hol jobb, hol bal fődélzetével ért csaknem víz-

szint. Szigonyunk a legkifejlettebb példányt érte ; a sebzett állat villámgyorsasággal húzta le a fenék felé a vastag hajókötelet, ha nem engedett volna neki teret a csiga, elszakítja azt bizonyára ; mikor vagy két-háromszáz métert magával rántott, előre kezdett úszni, maga után vontatva hajónkat. Ellengőzt adtunk, ennek daczára vitte hajónkat. Minden felszínre bukkanásakor pirosra festette a vizet az oldalából kiáramló vér. Így vontatott ben-

... a húsz méter hosszú állat egyet fordult tengelye körül ...

nünket egy óráig, ezalatt a gőzerővel hajtott csiga segítségével lassan bevontuk a kötelet. Az erejéből sokat vesztett óriás kegyelemlövést kapott. Hossza huszonkét méter, farkának egyik evezője két méter.

E napon a tíz méter hosszúságot is elérő czápafaj, a *briigde* (németül *sjellen*) egy példányát is láttuk ; a kapitány igaz vadász módjára, daczára annak, hogy két finn bálnát láttunk, ez után indult, de nem lehetett lövésre keríteni.

Julius 16.

Úgy hat óra táján iszonyú sebes hajózásra ébrednek ; hajónk a rendesnél is jobban bukdácsolt, forgott, billegett ; vajjon mi történik odafenn ? Szél fúj, a hullámok tarajosodnak, ezeken át kanyarog hajónk bálnák után. Ebben az időjárásban ördöginek tűnt föl mesterségünk. Az első lövés nem talált. Alig hogy újra lefeküdtünk, megcsendesedik a hajó — ez bálnát jelent ! A vadászláz borzongása szalad végig tagjaimon. Egy-kettőre a tetőn vagyunk, kétfelé terpesztett lábbal is alig tudok állni a hajón ; *Ingebrigtsen* meg sem billen ágyúja mellett. Tíz percz múlva egy húsz méteres *finn*-el számol be a fáradhatatlan vadász, aki a lövésével remekelt. Sok időbe került, a míg a halat a hömpölygő hullámok ellentállásával szemben hajónkon megerősíthettük, hozzá a levegőt szivattyúzó cső elszakadt és így nem tehettük a terhünket könnyebbé. A nagy test félrehúzta a hajónkat, ellensúlynak a hajó másik oldalára bocsátották át a szenet. Hazáig jól megnőttek a hullámok.

Távollétünk alatt *Krisztiániából Collett* professzor zoologus érkezett ide, aki a bálnafajokat és azoknak életét tanulmányozza.

Éjfélre teljesen kitisztult, a tenger felől alacsony földnyelv fölött ragyogott az éjféli nap. Kint ülünk az erkélyen, az öbölben csónakokon halásznak, minden pillanatban horogra kerül egy csuka.

* * *

Julius 17.

Collett tanártól és *Ingebrigtsen* kapitánytól sok érdekeset hallok a bálnák és az északi állatok életéről. Úgy eltelik a nap, hogy észre sem vesszük és újból érint az éjféli napsúgár. Búcsúzunk házigazdánktól, aki ma nagyobb kirándulásra indul. Két óra felé éjfél után utólszor kezecskét szorítok a derék emberrel, kérészemre egyet fordul az öbölben kis hajójával, az éjféli napsúgár bearanyozza a vashajót, vas kapitányával. Célba veszem őket fényképező gépemmel : a »pillanatnyi zár« lecsattan — ezen aztán nagyot nevetünk, *far vel*-t kiáltva egymásnak.

A bálnák 3 évvel kifejlődnek; élettartamukra vonatkozólag nincsenek biztos adatok. A leghosszabb bálnafaj, a 30 métert is elérő *kék bálna*, melynek új szülöttje 6—7 méter hosszúsággal lát napvilágot.

A norvégi bálna-vadászok által pusztított bálnák kifejlett példányai a következő értéket szolgáltatják (szalonnájok és halcsontjaikkal):

Éjszakai napfény Troidfjordban 1898. július 17-én.

1. Bären-sziget környékén élő kék bálna 3000 norvég koronát;

2. az ugyanott található knoll bálna (kerekded testtel, kézszerű oldaluszályokkal) 700 norvég koronát;

3. a finn bálna (b. musculus) 1000 norvég koronát;

4. a sei bálna (b. borealis) 400 norvég koronát.

A Grönland környékén, most már csak elvétve található, nagyfejű grönlandi bálna (amely azonban nem éri el a kék bálna hosszúságát), kitűnő minőségű halcsontja és vastag szalonnájával 12—13 ezer norvég koronát szolgáltat.

A halcsontot a bálna-száj szűrőkészüléke adja, amely különböző minőségű; nagyobb hasznat nyújt ennél a szalonna, amely kifőzve, hordókban nagyrészen Angliába szállítatik, onnan azután tisztított alakban, mindenféle elnevezés alatt kerül forgalomba.

A többedmagokkal jelentkező bálnák — ha egy elejtetik közülök — menekülnek, kivétel (Ingebrigtsen

Egy 20 méter hosszú finn bálna leszalonnázása.

bálna-vadász szerint) a knoll bálna, amely az említett körülmények között jó ideig követi, meg-megkerüli a hajót, kisebb csolnakban bizonyára kárt tenne kézforma csuklós uszályaival.

A bálnáknak veszedelmes ellensége egy fogakkal fegyverzett halfaj, amely azokat csapatosan megtámadja és még életökben leszalonnázza.

Hammerfesttől az Advent-öbölhöz.

A norvég »*Vesteraalen*« gőzhajózási társaság 1896-ban a nyugati *Spitzbergen*-szigetre mélyedő *Ice fjord* egy kis öblében — az *Advent* öbölben — *turista*-házikót épített; a nevezett társaság július hó első harmadától augusztus hó 20-áig a *Hammerfest* és *Advent*-öböl között *Lofoten* nevű hajójával tartja fenn a forgalmat, a mely hajó hetenkint egyszer teszi meg az utat oda és vissza.

Július hó 19-én ezzel a hajóval útrakeltem *Spitzbergen* felé. Alig hogy nyílt tengert értünk, úgy elkezdett hánykolódni, forogni hajónk, hogy *kabinomban*, a hol ez a mozgás ért, vihart konstatáltam. Bálna-vadászatom előtt talán csendesen összehúztam volna magamat fekhelyemen, de a kis hajón, kipróbált erőm, önbizalmamat a tetőfokára emelte. Felöltözködtem, jobbra-balra érintkezve a falakkal, a mint evvel elkészültem, a fedélzetre kapaszkodva, szembe találkozom a *Stewarddal*, a ki rögtön azzal áll elő, hogy minden utas beteg, közöttük két amerikai, az egyik ezelőtt tengerész-kapitány, a kiket még soha sem ért hasonló baj! A hír csaknem a gyomromra vette magát. Miért ne lehetnék én is beteg, ha mindenki az?! A képzelmem azonban nem maradt meg ennél a gondolatnál; a mint a fedélzetre érek és a tengert meglátom, eszembe jut, hogy abban bálnák is lakoznak s a bálnákkal kapcsolatban emlékezetembe jó a kemény bálna-vadász *Ingebrigtsen*. Mit szólna ő hozzá, ha meghallaná, hogy ilyen nagy hajón beadom a derekamat?! Elkezdtem méregetni a tetőt, majd hogy keresztül nem repülök a korláton. Sétám közben találkozom az első kormányossal; azt vélem, hogy nem is úgy köszönt, mint utast szokás, hanem mint valakit, a ki utasnál legényebb a talpán; a matrózok ugyancsak ilyenforma kalapemeléssel billegnek el mellettem. A gyomrom megszűnt tényező lenni. Rabszolgájává lett a *virtusomnak*, vagy jobban mondva képzelődésemnek és öntetszelgésesemnek. Következtetés: vihar előtt tanácsos kis hajóval meghányatni magunkat, ha ott helyt állunk; nagy hajóról nagy fantáziával fűtülünk a szeleknek!

A legjobb a dologban az, hogy nem is volt nagy vihar. A *Lofoten*nek tulajdonképen teherszállításra épült, magas, rövid formájú teste — nem lévén benne elegendő fenéksúly — erősen kint járt a vízből, a hullámok ennek folytán nagy oldalmozgásra készítetik; ez alkalommal 4 méteres hullámok ringattak meg olyan nagyon.

A *Bären*-sziget körül jobbra fordul a dolog; a szél megcsendesedett. A sziget meredek sziklái körül madárseregek nyüzsgnek, a tengert pedig a bálnák teszik látványossá, a melyek közül különösen a kék bálnák választották a vidéket tartózkodási helyül; a víz felszínére bukó bálnák felett számtalan madár kóvályog. A még mindig betegen fekvő utasokat mindez egy kissé felrázta semmittevésökből.

Július 21-én este a *Spitzbergen*-szigetek déli fokának megpillantása után ködbe kerültünk. Hajónk megállt. A hosszú lélegzethez jutott utasokon újabb szepegés vett erőt; a tengeri betegség által elővett idegrendszerük jéghegyeket állított a hajó elé. De ugyan honnan jönnének ide jéghegyek, — nyugtatjuk meg őket, hiszen a nyugoti partok mentén a *Golf*-áram folyik északnak, az pedig délről nem hozhat jeget! A köd az e vidéken gyorsan változó időjárás szárnyain jött utunkba; egyszerre tovább szállt egy foszlánya, hosszú vízszintes sáv maradt helyén, a melyen napfényben fürdő havasok, gleccscserek oldalai domborodtak ki, a háttérrel adó kék égről a nagy távolság daczára olyan tisztán körvonalozva, hogy csolnakkal vágytam volna őket megközelíteni, a midőn is a kapitánytól azt a magyarázatot nyertem, hogy sok norvég mértföldre (1 norvég mértföld = 11 kilométer) járunk tőlük.

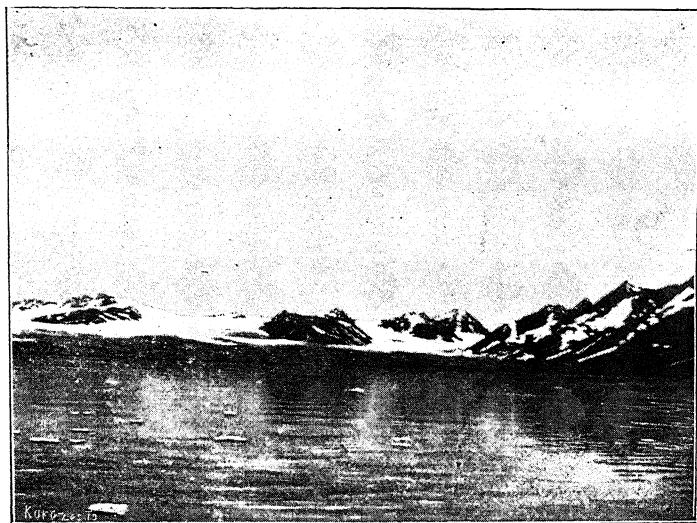
A távoli felhőkön megtört napsugarak, sajátságosan sárgás, majd égő fényt kölcsönöztek a hegyoldaloknak.

A szeszélyes időjárás még egy szárnycsapást tesz és a nap teljes hatalmat nyer. Előttünk az északnyugoti *Spitzbergen*-sziget szaggatott hegysorozata, hegycsúcs hegycsúcs után — a hegycsúcsok között jégmezők, a tengerbe nyuló végtaggal. Teljes világítás mellett vesztett az előbb látott kép hatásából. Ezeknek a hegyeknek a méretei csekélyek a láthatár nagy perspektívájában,

hozzájárul ehhez a levegő tisztasága is, a mely a távolság által kicsinyített tárgyak körrajzát olyan élesen adja vissza, mintha ezek pár kilométerre állnának előttük.

Az *Ice* fjordban a tengerbe nyúló gleccser-mező elé hajóztunk; ilyen távolságról nagyobbak a méretek, fokozott a hatás!

Ettől a gleccsertől több kilométernyi távolságra még két nagyobb terjedelmű jégvölgy száll le a tengerbe —

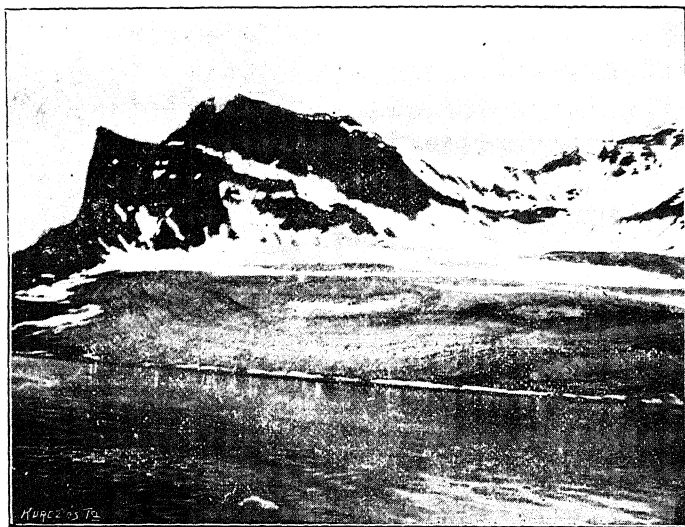

Spitzbergen.

közből havas, havas mellett. A fjord másik oldalán a más alkatelemekből álló hegyek egészen más alakulatokat mutatnak. Itt újból alkalmam volt megcsodálni a levegő-tisztaságot. Azt hittem, hogy egy óra alatt az Advent-öbölbe érünk és két órába került, a míg az utat odáig megtettük. A gleccserekből leszakadó jégdarabok egyikén távolról fókát vettem észre, hajónkkal megközelítettük; kétszer felette lőttem el, csak ekkor kezdett a tenger felé czihelődni; a harmadik lövésem azonban oldalt

halálosan találta, de volt még annyi ereje, hogy a tengerbe vesse magát, a honnan többé fel nem került.

Az *Advent*-öbölíig több fókát láttam, a fiatalok kedves kíváncsisággal követték a hajót; fűtyültünk nekik, erre magasra kiemelték bajuszos fejüket a vízből és rövidlátó nagy szemeikkel úgy básmézkodtak a hajóra, mint borjú az új kapura. Miután azonban a vízben megölt fókát nem lehet kézhez keríteni, békén hagytam e szegény tehetetlen teremtetéseket.

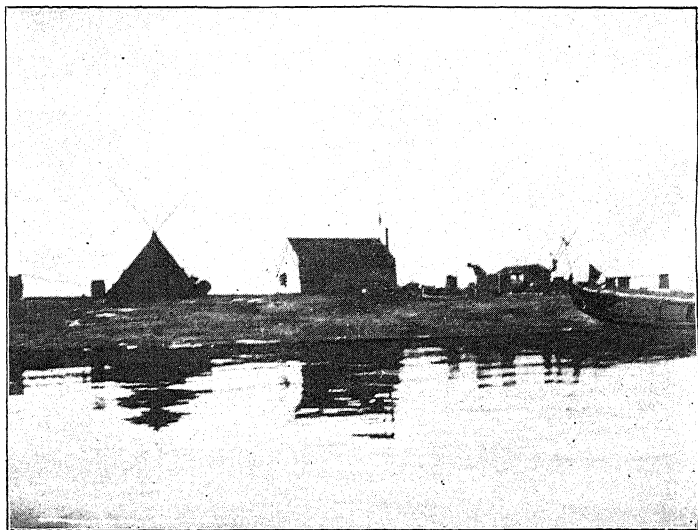
Ice fjord.

A Spitzbergen-szigeteken.

Azt hittem, hogy egy elhagyatott helyen vetünk horgonyt és íme, élettel teli kikötőbe érkeztem, a melyben kívülünk még 6 hajó horgonyoz és pedig: 1 német, 1 angol, 2 svéd, mindenik tudományos *expedicziót* hordoz és a *Vesteraalen* gőzhajózási társaság két kis hajócskája, a melyeket a turisták használnak kirándulásaik alkalmával.

A part mentén néhány halász-vadász-gunyhó, mellettük napra kiterített iramszarvas- és foka-bőrök, előttük partra húzott vadász-ladikok. Pár lépésre a parttól barátságos faházikó, oszlopokon nyugvó tetővel ellátott nyitott altánnnyal az öbölbejárat felé; ez a turista-szálloda.

A benne megszállt utasok nagy részét a tágas négyablakos étkező helyiségben találtam, tapasztott kandalló körül, pattogó tűz mellett, köztük három nap-

Fangsman-tanya az Advent-öbölben.

barnította, egészségtől duzzadó angol nőt, a többiek a hálófülkék közötti folyosón, összeviessza hányt csomagokból igyekeztek a sajátjaikat felfedezni; két vadonatúj vadászruhába öltözött ifjú láttára, a kiket öreg vizslájuk nyomon követett, nem állhattam meg a nevetést; az ilyen csodabogarak csak eljutnak mindenüvé.

Ez alatt kézhez kaptam csomagjaimat s puskáimat, meg a történeteket magamhoz véve, ladikba szálltam, hogy a még e napon visszatérő *Lofotennel Tromsøbe*

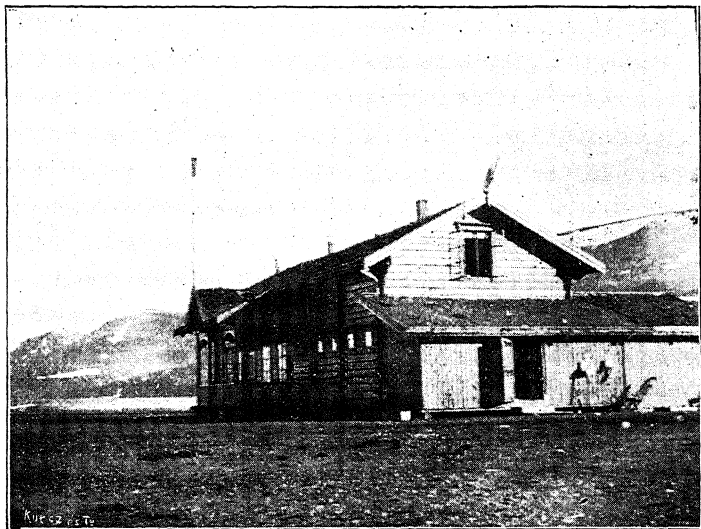
küldhessem elejtendő madaraimat, a melyeket ott akarok preparáltatni muzeumunk számára.

Pár evezőcsapás után már szólt fegyverem, a partra kitett fókatekemek körül ólálkodó szürke színű dudoros orrú sirályokat tizedelve meg, a melyeket csak *Troid-fjordtól* kezdve találtam a jeges tengeren: a kisebb számmal jelentkező három ujjú sirályok közül is a ladikomba került néhány darab. Ezután a lépten-nyomon szembe jövő *lummákra* és kevésbé rebbenős egyéb madarakra került a sor. A lövési szenvedélyt mérsékelnem kellett, — nem lévén túlsok töltényem; másrészt ebben a fagyos világban élő madaraknak szokatlanul bizalmas magaviselete is sokszor letétette velem a fegyvert. Úgy belenéznek a ladikba, annyi kíváncsisággal, hogy az ember öntudatlanul keresgélni kezd, ha nem talál-e valami harapni valót a nagy részben fehér és gyászba öltözött kis jószágok számára. A két óránnyira fekvő egyik madárhegyig jól megtelt ladikom mindenféle nálunk nem létező madárral, mint *papagálycsőrű lundával*, nagy jeges sirálylyal, rabló sirálylyal, búvárokkal stb. *Dunna*-ludat is igen sokat láttam, de ezek nem jöttek lövésre. Feltűnően sok volt közöttük a hím; azt hiszem, ennek az a magyarázata, hogy a fangsman-ok (a mint itt a keresetből vadászó embert nevezik), költés idejében sok vigyázatlan tojót pusztítanak el.

Ennek a madárhegynek az *Ice fjord* felé néző meredek oldalán több emeletben, harántos sziklapadkák huzódnak végig; ezen állnak sorjával, éktelen károgás, sipongással tanácskozva, társalogva a rövid lábú *lummák*.

Közeledő ladikomat a háziúri jog sérthetetlenségének tudatával fogadták; a legalantabb ülőkhöz 40 lépésig juthattam, miközben néhányan elszálltak közülök, valószínűleg azonban élelemért és nem miattam, legalább ezt olvastam ki varjuéhoz hasonló *fizimiskájokból*. Egy sor madár felett nagy jeges sirály leselkedett. Félretettem puskámat és fényképező-készülékemmel vettem madaraimat célba. Mire elkészültem felvételeimmal, sirályom szárnyra kelt; odagyújtottam neki, de nagyon távol volt, alig érhettem sörétem. Lövésemre csak kisebb része szállt fel a madaraknak, a melyek rövid kóválygás után

helyökre visszaültek. Csónakosaimnak intek, hogy visszafordulhatunk, mire ezek bámészkodva kérdik, hogy nem lövök-e a madarakra? Itt nem, — válaszoltam nekik és más turisták, kérdem, hogy szokták? Közzéjük lőnek ültükben és még csak fel sem veszik a csomósan hulló zsákmányt. Ez aztán durva lelketlen cselekedet; azt, hogy egy szenvedélyes lövő, a madárhegyről el és oda gyorsan húzó madarakra puskáz: értem; kitűnő alkalom

Turista-ház az Advent-öbölben.

ez az ügyesség fejlesztésére, de azt a turistát, a ki a fészke körül magát otthonosan érző madársorok közé lő, el nem bocsájtánám *Spitzbergen*-ről, a míg huszonötöt nem kapott az új nadrágjára.

Későre járt már az idő, mire haza tértem. A *Lofoten* nem sok idő múlva horgonyt szedett, magával vivén az utasok nagy részét. Hatodmagammal maradtam. Vacsora után — a mi jó konyhára vallott — körüljártuk a szállodát és környékét. A kis házikónak, egy

hajó-kabinnál is kisebb tizenegy fülkéje és két nagyobb padlásszobája képezi a lakóosztályát; mindenik fülkében egymás felett két ágy van. A két sorban párhuzamosan fekvő fülkék között, középen folyosó húzódik végig vaskemenczével; a folyosó egyik kijárása a podgyász számára való kamarába, a másik az említettem barátságos étterembe vezet. Napirend: éjjeli 1—2 óráig járás-keelés, vadászat, hegymászás, vitorlázás, azután síri csend az egész házban déli 12 óráig, 12 órakor reggeli, 6 órakor ebéd, 10 órakor vacsora.

A szálloda, a turistákat kiszolgáló vadpusztító *fangsmanok* lakosztályát és egyéb helyiségeket tartalmazó mellékepületeivel együtt, hosszúkas, sok kavicscsal vegyest tundrával borított lapályon fekszik, mely távolról nézve, a naptól megperzselt legelőhöz hasonlít, közelről azonban, a nedvesebb helyeken a sárgás-zöld moha fehér, sárga, rózsaszínű apró virágok és helylyel-közzel található gyeptermetek által színezett életet mutat. Egy kis dombon faházikó romjai és két sírkereszt emlékeztetnek a 95—96 telén itt szorult négy hajósra, a kik közül kettő skorbutban pusztult el. A lapály hátterét meredek, mohás, kavics-görgeteggel fedett hegy képezi, melynek lapos tetején található köveken meglátszanak a hajdan itt tenyésző fenyők és egyéb fanemek leveleinek és ágainak lenyomatai. Az öblöket különben — ennek az egy hegynek a kivételével — csúcsban végződő hegyek szegik körül és gleccserek, havasok zárják be.

* * *

Július 23—24.

Kerestem és találtam az öbölbe nyúló szárazföld egy nyelvén, pár száz lépésre a szállodától olyan helyet, a melyen a patakokra húzó dunna-ludakat lövésre kapom; itt szárazra lőhetem vadjaimat. E helyen töltöm a nap nagy részét; az Ice fjord egyik gleccsere felé fordulva várom vadjaimat, a melyek annak fehér lapján messziről meglátszanak, este 9 óra után is, mikor már vége a jó húzásnak, tengerbe érő gleccsere nézve, amely összefügg az innenső parttal és szinte a felhőkig ér: szinte várom, hogy mikor száll le rajta valamely túlvilági lény, gyö-

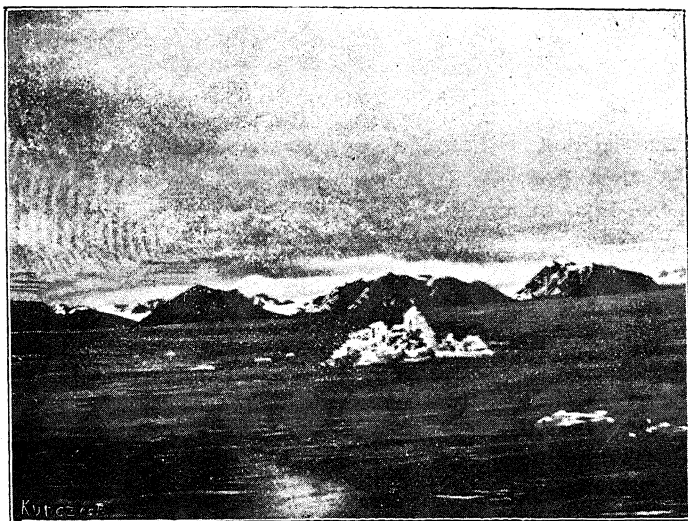
nyörködni a meghalt hegyek alabastromában. A tegnapi napon lőtt vadak lajstromát néhány dunna-lúddal, hó-fehér sarki sirálylyal, kis fütyülő szalonkával és egy kis fehér-szürke galambbal szaporítottam; ez utóbbi, nem tenyészvén galamb e szigeteken, csak postagalamb lehet; megnéztem jól a szárnya és a farka alatt, de nem volt jellel ellátva, valószínűleg elszabadult valamelyik tudós társaságot szállító hajóról.

Miután a velem érkezett utasokat, a kik kötött úti-tervvel jöttek, nem vehettem reá, hogy a *Spitzbergákat* együtt megkerüljük, útra keltem július 25-én a kis Expressel, a melynek kapitányával az útiterv keresztül-vihetése esetére, a különben 24 óránként járó 120 korona illeték helyett jóval előnyösebb átalányban egyeztem meg.

Mielőtt a nyílt tengerre értünk volna, elhelyeztem kabinomban minden szükséges ruhaneműt, apróságot, úgy, hogy kellőleg biztosítva legyek azoknak a fejemre való hullása ellen; a puskákat, töltényeket, fényképező-készüléket, felsőkabátot, takarót pedig a tetőn a kihullás ellen erősítettem meg, mert az Express túltesz kicsiség dolgában a bálna-vadász hajón is. Személyzete: kapitány, masiniszta, fűtő, 2 matróz, szakács. A szakács rendeletet kapott, hogy az étkezés óráját időszakonként a gyomrom határozandja meg, fangsmanom-nak, a ki a vezető szerepét is betöltötte és a két matróznak pedig, nemkülönben mindenkinek a lelkére kötöttem, hogy fókától felfelé minden vadat azonnal be kell jelenteniök, minden időben. A kis hajó kapitánya, rokonszenves csendes, egyszerű hajós ember, annyira reám bizta minden intézkedés megtételét, hogy az Express főparancsnokának képzeltem magamat, a ki élet-halál felett rendelkezik.

Parancsnoki kifakadásom először az elemeket érte. A Sud-Cap körül szokásos köd ez alkalommal is jelentkezett, miatta nagy kerülővel és lassított menettel hajózhattuk csak körül a veszélyes kis szirteket. Délfelé ilyen menésre ébredtem, leugrom fekhelyemről, felsietek a tetőre, hogy a kormány melletti szócsövön »*fulldampf*«-ot kiáltsak le a masinisztának; megpillantva azonban a ködöt,

huszár-miatyánkot kiáltok a tejes levegőbe és visszatérek odumba, takaróm alá, a honnan azonban a gyorsított menés után tiszta levegőre következtetve, csakhamar visszakerülök a fedélzetre. Baloldalt az északnyugati sziget gleccscserei, jobbról a nyílt tengeren úszó jégtörmelékek, a melyek, mint megannyi szigetcske, felfogják a tenger hullámait. Csendes vizen járunk. Jól esik a meleg felöltő. *Olsen* a hajóhidon áll, szeméhez

Úszó gleccseser-darab.

illesztett látcsővel az úszó nagyobb jégtáblákat vizsgálja, ha nem láthatna-e meg valamelyiken egy szendergő fókát!? Kevés a lapos jégtábla, a zajló jég, a girbe-görbe gleccser-törmelékeket nem szereti a foka; a sok közül mégis csak akadt egy nagy jégtábla, rajta pedig az a bizonyos régen keresett foka, még pedig nagy faj foka! A hajó megáll. Az egyik csolnakot vízre bocsájtják, beleugrunk *Olsennel*, a ki hajadon fővel gyűrködik neki az evezésnek; olyan lassan evez, hogy

én sem hallom a víz locsogását. Hátról kedvező széllel közelítjük fóka komát. Pár száz lépésnyire tőle — nagy fontoskodó arczczal — int Olsen, hogy vegyem én is le a kalapomat, így jobban vár a fóka. Bár nem tudom megérteni, miért legyen annyira udvarias egy fókával szemben, mégis megteszem a kedvéért. Bevárt volna czilinderben is. Hiszen se hall, se lát.

Vagy harmincz-harminczöt lépésről tarkón lőttem, mire lehajtotta fejét a jégre. Így mulik ki a jól talált fóka. Olsen egyetlen ugrással a jégen termett és nagyobb biztosság kedvéért az evező rúdjaival még egy hatalmas ütést mért a tetem fejére. A fókát egyesült erővel hajóra tettük és tovább úsztunk a jeges vizen. Olsen biztatott, hogy kedvező jégállás esetén holnap éjjel nem alszunk, hanem halomra löjjük a fókákat, esetleg tán még jegesmedvéhez is lesz szerencsénk.

— Rozmárt, — kérdem, — azt nem lövünk?

— Az nagy ritkaság nyár idején Spitzbergen környékén, magyarázta nekem Olsen.

27-én reggel horgonyt vetettünk a *Freeman* szorosban, ahova az *Olga-Strait* zajló jegéből nagy jégtáblák hatoltak be. Biztosra vettük, hogy itt jó vadászatunk lesz, de nagy meglepetésünkre egyetlen jégtáblán sem találtunk fókát. A *Freeman* szoros déli partját képező Edgen-szigeten iramszarvasra akartunk cserkészni, miért is Olsennel és egy második vadhordozóval lehetőleg gyorsan partraszálltam és jól körülnéztem a kínálkozó új vadászterületen.

A vadászat színhelye teknőalakú, havasokkal szegélyezett mély völgy, hóléből alakult gyorsfolyású patakokkal, két keskenyebb mellékvölgygyel; a völgy és a hegyoldalak mentén iszapos *tundra*, sárgászöld mohával, a nedvesebb helyeken gyepvankosokkal, alacsony színes virágokkal és az iramszarvas kedvencz eledelét képező kislevelű salátával. A mélyebb bevágásokban többméteres fagyott hó, néhol a rohamosan olvadó hólétől térdig süppedő agyagos iszap; a *tundra* alól korhadó agancsok meredeznek ki.

Két völgyet jártunk már össze eredménytelenül. Sok friss nyomra találtunk, de a keresett vad nem

mutatkozott. Mindenik völgyben egy-egy pár kis füttyülő szalonkára találtam. A fészkeik körül jártunk-e, vagy talán kíváncsiságból tették: mind a két pár velünk tartott jó ideig. Ha feléjük tartottam: csipogva, gyors iramban tova szaladtak.

A nap melegen kezdett tűzni. Olsen elvesztette bizalmát. Ezt a meleget, — mondja — nem tűrik az iramszarvasok, ilyen időben fölhuzódnak a hegyek közé és lefekszenek a hóra. Négy órai keresés után végre észrevettem egyet, amint tőlünk vagy ezer lépésre, a nagy völgy túlsó oldalán, a patak mentén lefelé koczogott. Kinézem a földést nyújtó völgyeket, dombokat, hogy majd becserkészem. Olsen megállit. Várjak, mondja, addig, amíg az iram szándékával tisztába nem jövünk. A kis szarvas megállt, megharapta a füvet, magam pedig flintámmal az előbb kiszemelt útra tértem. Nagy kerülővel a patakhoz érek, csizmás vadhordozóm átszállit azon, majd egy keskeny szakadékhöz közeledem. Még egy-két lépés és ha vadam ott maradt, ahol fölülről láttam, lövésre kapom. Kilépek. Nem látom. Visszafordulok, megpillantom pár száz lépésre mögöttem, amint legelészve egy hóval földött vizmosásnak tart. Hason csúszva közeledem feléje. A kis szarvas százötven lépésre tőlem, háttal felém lefeküdt a hóra. Miután a szél is kedvezett, a szakadékon át megközelítettem ötven lépésre *s mielőtt még álmodhatta volna, a másvilágra küldtem.* Ez a cserkészés minden fa, minden bokor nélkül, csaknem földetlen helyen nem utolsó élvezet, de az is bizonyos, hogy csakis ezeket a vigyázatlan állatkákat lehet így megközelíteni. Az iramszarvashoz képest az őz valóságos róka!

Amíg zsákmányomat fölbontották, láttam a körül véres havon, hogy e helyen már sok hasonló esemény játszódhatott le.

Jellemző az itteni vadászatra, hogy Olsen zsákmányom fejének és lábainak csak közbenjárásomra adott kegyelmet, ha rajta áll, azok a sarki rókáknak jutottak volna. Visszatértünk hajónkra.

Hátunk mögött fehér felhők jelentkeznek ijesztő alacsonyságban; az ember azt hinné, eső-felhő szakadt

le az égből, pedig az a fehérség annak a tengernek a lidércznyomása : a köd !

Alig értünk ki a szorosból, horgonyt kellett vetnünk, még pedig ez alkalommal jéghez kötöttük hajónkat, egy erre a célra szolgáló kisebb vasmacskával. Ez által eleje vétetik annak, hogy a mozgó jég a hajóba ütközzék. E pillanatban kürt szólal meg közel hozzánk ; gőzhajóval találkozunk, mely az Olga-strait felől tér vissza.

Az átláthatlan levegő eközben egy kissé visszahúzódik, forog *újból* a csavarkerék, a még mindig szürke levegőből vitorlás *fangs*-bot válik ki, árbocznán egy matróz messzelátóval erőlködik, hogy a 24 óra óta elvesztett kis vadász-ladikot megpillanthassa, tőle tudjuk, hogy az imént látott gőzhajót a kedvezőtlen jégállás visszaterelte. Nem akarok hinni a tervembe vágó rossz hirnek. Csak előre, a meddig lehet !

A láthatár mind tágasabbá válik. Az *átláthatatlan jégmező*, a zajló jég által elszakított három gleccscsert hordoz, a melyek kékes fényben tükrözik vissza a nap sugarait ! Felséges látvány ! Maga a megfagyott tiszta-ság, érintetlenség — az örökkévalóság glóriájával ! De a felséges is csak addig az, a míg nem kell érette túlsokról lemondani. Nagy árt fizettem a látványért. Lehetetlen tovább mennünk, — szólnak hozzám a kapitány és *Olsen*. Amott mondom, — egy keskeny utat látok a jég között, kísérsük meg, talán tovább juthatunk ? Minden rábeszélő képességemet előveszem ; igyekszem a tengerész hiúságához hatni ; elmondom, hogy *Alaska*-ban áttörtettünk a jégen, — azt persze nem tettem hozzá, hogy csak nyomorult gleccscsertörmelékeken ; felhozom *Nansen*t, *Sverdrup*ot, a norvég tengerészek hősiességét. Mind hiába, kapitányom nem hajlik ; felelős vagyok — mondja — a hajóért, nem tehetem, összeropogtatná azt a jég, mint egy diót. Látom, hogy nem segít a szép szó, érzem bensőmben forrongani a tehetetlenség dühét, — de semhogy igaztalan kifakadásra ragadtassam magamat, visszavonulok kabinomba, előbb azonban mint fő-főparancsnok meghagyom, hogy ha előre nem, hát visszafelé, de menni kell, ködben is. A

köd nem is várakozott sokáig, mi pedig mentünk: visszafelé!

Alig hogy elindultunk, kopogtatnak ajtómon, hogy jönnék, óriás fóká várakozik reám, egy még óriásibb jégtablán . . . . És én nem mentem! Mi sem igazolja jobban ennél a hangulatomat . . .

A köd tart másnap, harmadnap. Megyünk, de nem látunk. A partok mentén levő madárhegyek körül az egyes jégdarabokról a sirályok százával repülnek felénk, — jajongásuk úgy beleillik ebbe a nyomasztó környezetbe.

A déli sarkot valahogyan nagy kerülővel megkerüljük. A nyugati partok mentén tartunk északnak. Semmi változás, csak a hőmérő mutat 6 fokkal melegebbet a minus-foknál, a mennyire az Olga-straitben alászállt. 29-én éjjel úgy véljük, hogy az Ice fjord környékén járunk. A kapitány vezeti a hajót, neki fordítja a partnak. Egy pillantásra felszakadt a tengeren pihenő köd, alacsony szirtek merednek ki helyén, pár száz méterre hajónktól felül pedig egy öreghegy dugja ki a fejét. A hajó megáll s Olsent keressük, a ki azonnal előkerül. »Hol vagyunk Olsen?« »Az Ice fjordhoz közel« — mondja, közelebb annál, a mint kellene«. Most balra át, azután jobbra be az Ice fjordba, a hol már tiszta a levegő.

A mint a napvilágot megpillantottam, eszembe jutott az óriási fóká az óriási jégtablán: Bár legalább azt meglőttem volna!

* * *

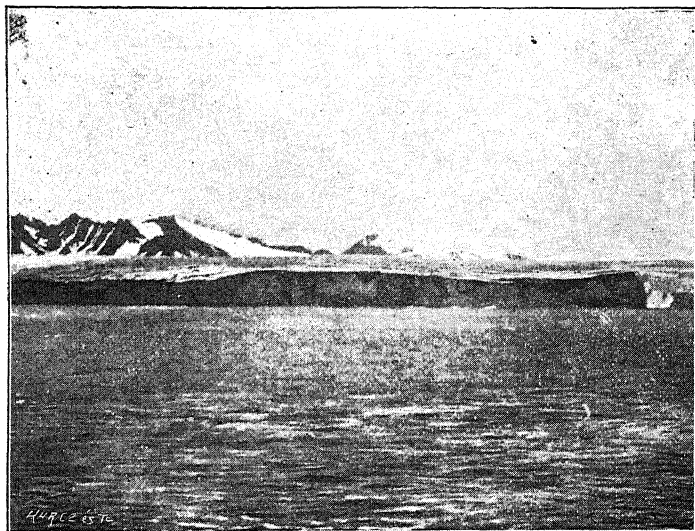
Július 30 — aug. 5.

A 29-én érkező »Lofoten«-nel három vendég jött; ezek, nemkülönben utitársaim, elpályáztak *Hammerfestbe* s azóta egyedül vagyok utas az *Advent-bay*-ban. Úgy élek, mint eddig. Járok-kelek, vadászom, kiélvezve a tiszta napos időt, megfigyelve az itteni életet, az állatvilágot. Otthon pedig nagyobb a nyugalom; melegebb a szobám, mert senki sem hagyja tárva-nyitva az ajtókat és van annyi nyugalom, a mennyit naplóm feljegyezhetésére igénylek.

A helybeliek mintha megéreznék a rokonszenvet, a melyet a norvég fajjal szemben érezek, elkényeztetnek. Különben ennek előidézéséhez nagyban hozzájárul az is, hogy norvég nyelven érintkezem velök.

Egy kétnapos kirándulás kivételével a *Bell Sundba*, mialatt egy iramszarvast láttam és ejtettem el, a környéket járom.

A *Bell sund* egyik völgyében, a víz által lehordott

Bell sund.

kőszenet és vastartalmú követ találtam; érdekesebb ennél az, hogy ugyanott egy nagy kavicsról három megfagyott legyet szedtem le és hogy *Alexis Korotneff* orosz zoologus, az *Advent*-öböl területén a *tundrában*, jelenlétemben kis apró fekete pókokat és szőrtelen kis fehér hernyókat talált.

Aug. 1-én csolnakon madarakra vadásztam, az *Advent*-öbölnek az *Ice fjord* felé vezető részében. Ilyen

csolnakozások alkalmával éppen nem tartozik a ritkaságok közé egy-egy vízre bukkadó bajuszos foka-fő; rájuk se hederíték. Ma egy szokatlanul nagy fejet láttam így a felszínre bukkanni; ez, gondolom magamban, vagy valamennyi fókának az ősapja, vagy? . . . Megmutatom Olsennek, a ki másodmagával hajtotta ladikomat; az abban a pillanatban megállítja a ladikot, — »*valross*« (rozmár) mondja, nem tanácsos hozzá közeledni, mert felforgathat bennünket. Meg kellett győződnöm, hogy milyen biztos ennek a rozmárnak a halála, csak azután eresztette bele a lapátot újra a vízbe.

Nem lévén nálam golyós töltény, nagy postával töltött hüvelyeket tettem puskám csöveibe. Arrafelé tartottunk, a mely irányban a rozmár lebukott, de biztatnom kellett evezőseimet, a kik minél közelebb értünk a helyhez, annál rövidebbet húztak. Három-négyszer került már felszínre az agyaras foka, egyszer sem jutottunk hozzá 40—50 lépésnél közelebb; végre is ilyen távolról tüzeltem hátulról a fejére. A bálnához csaknem hasonló hullámos le- és felmerülést végző rozmár, éppen mint a nem jól talált bálna, felvágott farkával a vízszíneire és lebukott; 2—3 percz múlva ismét felkerült s most második eredménytelen lövésem után — minthogy egyik esetben sem emelte ki elég magasra a fejét a vízből — beláttam, hogy csak egészen közélről számolhatok be vadam bőrével. Feltettem tehát magamban, hogy nem lövök 20 lépésen túl. De ő kegyelme is észre tért, ugyancsak elkezdett ám loholni, mind beljebb a csekélyebb víz felé. Három órai hajsza után végre felmerült előttünk körülbelül 20 lépésre; jó magasan járt kint a fejével. Ekkor a tarkójába lőttem az egész töltést. Éppen mint a halálosan lőtt bálna, alásülyedt. Jó negyedórán át vártuk felszínre kerülését, de biz' lent maradt, jeléül annak, hogy halálos lövést kapott. Abban bízva, hogy talán pár nap múlva felfújódván, a felszínre kerül, mindenkivel tudattam az öbölben, hogy a megtaláló a rozmár teljes értékét nyeri, de mindez ideig nem jelentkezett senki sem. Valószínűleg bevacsorázták a halak az én rozmáromat, vagy talán kivitte az öbölből a sebes áram?

Ilyen körülmények között sajnálom, hogy alkalmam volt ilyen közéről rozmárt láthatni.*

Hazafelé.

A »*Lofoten*« fedélzetéről nézem a mind kisebbé váló turista-házat, a melynek személyzete az erkély előtt lobogtatja felénk a kendőt. Nem szeretek integetni a hajóról; nőnek való foglalkozás ez, a ki kedves elszántsággal lép az ingó hajóra, a melytől ismét gyermekes örömmel szabadul meg; a nőknek válaszként mégis csak megforgattam néhányszor a sapkát, a többit megteszi a hajó farára alkalmazott zászló, a melyet a kormányos, több mint hivatásos buzgalommal húzogat fel és le!

Kivülem két második osztályú utast szállít a hajó, egy *fangsmant* feleségével, a kik negyedmagokkal a turista-szálloda konyhájában töltik majd a telet; ezek magokkal hozva a szükséges tárgyakat, élelmi szert, 10-én visszatérnek, hogy el se hagyják a napéj sötétjébe merülő *Spitzbergent*.

* * *

Augusztus 8.

Kapitányom szívessége folytán betértünk ma reggel a *Finnmarkenben* fekvő *Trolldfjordba Ingebringtsen* bálna-vadászhoz, a kit azonban, sajnálatomra, nem találtam honn. A kis *Skyten* hajó már a 79-ik bálna után jár.

Hammerfestbe délután érkeztünk s aznap az öblökben vadásztam szárnyasokra. Vadászat közben a víz által megkoptatott kerekded sziklás szigetek egyikén egy némbert és két halászt láttam, a kik a síkos sziklákon nagy biztonsággal léptek körül-köre, előttünk pedig a vízen, csolnakon három halászt. Hozzájuk

---

* Olsen, a ki már több rozmárt látott, mindvégig megmaradt állításánál, hogy rozmárt üldöztünk, az állat alakja és mozgása igazolni látszottak e kijelentést; miután rozmárom agyarait nem láttam, valószínű, hogy fiatal példánnyal volt dolgom, vagy tán fogorvostól érkezett!?

szegődtem. Vagy 30—40 méterre tőlem a víz felszínét mozgásba hozó állatkákra rajzó halakat vettem észre, a melyek csoportosan dugták ki a vízből a hátukat és farkukat. Midőn a halak közel értek a parthoz, a halászladikból a parton álló halásznak adták a háló egyik végét; a csolnak megindult; egyik ember evezett, a másik kettő olyan gyorsan, a mint csak lehetett, vetette ki a vízbe a hálót; a mint elkészültek egy félkörrel, annak ellenkező oldalán köveket vetettek ki magok előtt a vízbe, hogy a halak a már feneket ért háló felé vegyék útjokat; ez alatt a háló mind jobban zárta a kört, végül annak másik vége is a parton állók kezébe került s most húzni kezdték kifelé; de a fogás nem sikerült, a halak kiosontak a háló elől. A második művelet eredményes volt; félig megtelt a ladik az ezüstös színű, két oldalt csíkos, itt »sei«-nek nevezett hallal.

Tromsö.

Augusztus 10—13.

Tromsöben kevesebb az utas, nagyobb a nyugalom; az éjféli nap sem látogat már el ennyire, még Hammerfest előtt elbúcsúztam tőle!

E napokban érkezett ide Spitzbergenből a Laura nevű norvég vitorlás gőzhajó, a melylyel *Mr. Walker* április 28-án kelt útra két barátjával, *lord Kingston* és *Mr. Howarth*-tal. Látogatást tettem a hajón, hogy a lőtt vadakat megsejleljem. A hajó faránál, a hajóhoz kötéllal erősített négy öreg és egy fiatal jegesmedve bőre úszik a vízen. A fedélzeten egy kis jegesmedve ordít. A közös háló-kabinban 12 válogatott fegyver, a nappali szobácskában fényképező készülékek, *Mr. Walker* angol-orosz yachtjának — a melylyel sok díjat nyert, — felvételei, egy nagy automata zenélőláda stb.

Mr. Howarth, a kit egyedül találtam a hajón, lekötelező szívességgel fogadott.

Július 29-én ezzel a hajóval találkoztam az *Olga-Strait*-ben Spitzbergen mellett; miután angolaim már az előtte való napokban megvadászták volt a területet, részben meg van fejtve, hogy csak egy fókát és egy

iramszarvast ejthettem el azon kirándulásom alkalmával; azután való napon pedig, hogy velem találkoztak, lőtték a medvéket. Jobb csillag vezérelte őket, de ki is érdemelték, megszenvedtek érte; előzőleg 6 hétig kellett várakozniok szénre az Advent-öbölben, Laura kapitányának ostobasága miatt, a ki nem rakott fel hajójára elegendő tüzelő anyagot.

Norvégiában a *Nordfjordtól* kezdve számtalan angollal találkoztam; egyik halászni, másik vadászni, a harmadik, negyedik, hegyet mászni, festeni jött ide — mindannyian Mr. *Howarth* és Mr. *Walkerhez*, a kivel később szintén összejöttem, — hasonló szíves előzékenységgel érintkeznek útítársaikkal. Osztom azoknak a véleményét, a kik az angol főurat a finomság és férfiaság mintaképének veszik. A mi angoljaink Dél-Európában más *typus*, ezek nem az angol társaság crémejéből valók!

A Lofot-szigeteken.

Augusztus 13—18.

Moldétól észak felé *Tromsöig* kedvezőtlen időben jöttem; ezen a vonalon fekszik a Lofot-szigetek panorámája. Kipótolandó a mulasztottakat, *Tromsötől* visszafelé úgy keltem útra, hogy — »most látni kell« — ha másként nem lehet, úgy várakozással.

Posta-hajóval jöttem, ajánlom azoknak, a kik észak felé tartanak, e menetet; sok széphez jut az ember, a mi a gyors hajók látkörébe nem esik; visszafelé azonban különösen ősz felé, a tömeges felrakódás miatt csak a »biztos alvók« vehetik igénybe a sokat ácsorgó, ilyenkor nagyon is zajos posta-hajókat.

Tromsö és *Svolvär* között *Senjen* sziget mentén, kiválóan szép helyek, a zöld dunyhával leterített elő-hegységek széles völgyei, a melyeket távoli magas hegyek csipkézett csúcsai töltenek be.

A szárazföld és több szigeten épült *Svolvär* helység háttérét magas hegyek képezik; házai elszórtak; kikötőjében élénk a forgalom, góczpontja sok érdemes kirándulásnak. Nem találtam el az érkezés idejét, pár órai szép idő kivételével, a mely időben a közeli

Kabelvog helységig sétáltam, két napig tartó eső és vihar tartott kötve a szállodához.

A két napig tartott vihar elmúltával, két evezőssel átrándultam *Troldfjordba* és onnan a *Raftsundet* keresztezve *Diggermulenbe*; e vidék a német császár kedvencz tartózkodási helye Norvégiában. Kis csónakunk fenekéhez erősítve a vitorlát, útra keltünk, hátulról lengedező gyenge széllel. A megcsendesedett hullámok, nagy teknővel, közel három méterig emelkedtek. A cigány példabeszédet, hogy »nem hideg a hideg — szél nélkül,« tengeren így lehetne alkalmazni: »nem hullám a hullám — vihar nélkül;« — teljes biztonsággal síklik át rajtok a ladik; nem is imponálnak nekem ezentúl a hol feltűnő, hol elbukó halász-ladikok! Mikor azonban a tengerből kimeredező kopasz sziklák egyikéről leszállítottam két nagy *kormoran*-madarat és halászaim a hullámjárás oldalán csak pár lépésre a sziklától eresztették el a vitorlát és eveztek el a mellett: eszembe jutott svolvári vendéglősném szava: — »ne menjen vitorlával!« . . . A biztonság érzete nagyon is vakmerővé teszi ezeket az embereket. Ilyen helyen már csúffá teheti a kis ladikot a leglassabban járó hullám is.

Tulajdonképeni fénypontja kirándulásomnak *Raftsund* bevezetését képező *Öi hell sund* volt, a mely víziútról *Bädecker* nem tesz említést, — talán mert tévesen a *Raftsund*hoz számítja, vagy azért, mert nem hajózható?!

Az *Öi hell sund* egyik oldalát erdővel, zöldséggel fedett, a másik oldalát pedig meredek éles csúcsokkal végződő hegyek képezik, a melyek közül néhányon gleccsermezők fehérlenek; ez oldalról leomló *morénák*, a vízben halmokat, elő-hegyeket alkotnak. A víznek, szélnek romboló és építő működését itt a laikus is meglátja, a geologusok szemében pedig ezek a kövek írott betűk lehetnek, a melyekből sok érdekeset olvashatnának össze.

Trondhjem.

Augusztus 19.

Bremanger szigetén az égből leszakadt *Hornelen* szikla fala (június 30), a *Geiranger* fjord (július 4), a *Romsdal* (július 5) meredekői, valósággal megkapták

volt figyelmemet; nem tudnám jól kifejezni, a mit megpillantásukkor éreztem; az az erő, a melyet e megmászhatlan meredékek mutatnak a kék égen — megráz, gyönyörűséget okoz, aczélt ad a férfi szívnék; megmutatja tehetetlenségünket és mégis, mint egy symbolumát látjuk bennük akaraterőnk hatalmának! . . . Azóta sok részem volt bennök, gyönyörködtetnek most is, de a lelkem már lágyabb benyomásokra is vágyik.

A Trondhjem fjord hegyoldalának fenyvesei, zöld gyepei, pirosra mázolt, fehérrel szegett házai, Trondhjem városának város mivolta, az abban feltalált teljes kényelem, a műérzékek csillapíthatása: a változatosság ölébe ringattak. Hiába, csak a városi élet a mi főváros-hoz szokott természetünk eleme, itt vagyunk mi otthon! Máshova kirándulunk, máshol gyűjtünk; azt, a mit látunk, a mit gyűjtöttünk, itt emésztjük meg, itt válik az vérünkkel, jól terített asztal mellett, jó ágyban, széles járdákon, a XIX. század eseményeinek, semmiségeinek a mindennapi megvitatása mellett. Északon való tartózkodásom után úgy tűnik fel előttem ezen nagyrészen fa-házakból épült város, mintha falun való tartózkodás után Páris *boulevardjain* szívnam a pajkosságokra ingerlő *parfümös* levegőt. Különben Trondhjem, széles, egymást derékszög alatt érintő utcáival, az azokon nyüzsgő élet által Norvégia legtetszetősebb, legrokonszenvesebb városa. Látványosságai közül a dom első helyen áll. A múzeumban — a *trondhjem*-fjordban fogott — 140 és néhány faj hal-gyűjtemény érdemel említést; ezek között egy kitömött szarvorrú hal, gondolom *narhad* bálna, a ritkaságok közül való; legalább én nem emlékezem rá, hogy láttam volna más múzeumban; hasonlóképpen egy spirituszban konzervált fehér lazac; a kitömött emlősök között egy állítólag Magyarországból beszerzett vaddisznó szerepel. A szárnyasok úgy, mint az emlősök, nagyon élethűen vannak kitömve; e múzeum präparatora, jó érzékkel lelkiismeretes munkát végez.

Augusztus 24.

Holnap már svéd földön járok, svéd szokásokat tanulmányozok. Mielőtt átengedném magamat testtel-lelékekkel az új benyomásoknak, megkísérlem befejezni, kikerekíteni Norvégiában tett feljegyzéseimet. Jellemezni akarnám röviden a norvég fajt; midőn ezt teszem, öntudatlanul foglalkoznom kell előbb azzal a földdel, a melynek e faj az elválaszthatlan tartozéka. A természetet megbámuló ember ösztönével keresem a kulcsot a norvég föld látványosságainak és az azok között élő emberek életének, jellemének, jellegének a megmagyarázhatásához!

Ha részletezni akarnám azokat a vonásokat, a melyekkel a norvég faj nagy többsége el van látva, úgy az önfentartáshoz szükséges lelki, testi tulajdonuk mellé a társiasság erényeiből a jó indulatot, szolgálatra-készséget, megbízhatóságot és türelmességet soroznám.

Mindezek a vonások egy egyöntetű faj, a szőke, kék szemű erőteljes vikingek jellege, a mely elszórtan lakja a 3000 kilométerre nyúló norvég tengerpartot. Szinte el se hinné az ember első pillanatra — és én is így voltam vele — hogy e faj észak felé növekedik erőben! Az újonnan behozott általános katonai kötelezettség óta (az északial eddig csak a tengerészetnél szolgáltak) a sorozási listák a statisztika számaival igazolják azt. Az észak felé mind kedvezőtlenebbé való éghajlati viszonyok folytán, e számok helyességét kétségbe lehetne vonni, talán az élettani viszonyok szólnak mellettök? Az északi vidékek halbősége mellett csak bele kell nyúlni a tengerbe és ladikban a hal! Észak lakója sportot űz a megélhetésért és azután megadhatja és meg is adja testének a kellő nyugalmat. Jól lakik hallal és ha nem halászik, a napnak minden szakában alszik. A déli vidékek lakóinak már kevesebbet fog a hálója és nagyobb a része a városi életben.

A családi életet illetőleg, öröm nézni *Hammerfest*, *Tromsø*, *Svolvär* stb. helyeken a házak előtt játszó fianorvégeket; öt-hat gyerek a napirendhez tartozik. Az apróság jó nevelésben részesül; nagy gondot fordítanak a szülők a nyelvek tanulására. Nagyobb városok-

ban a német nyelv járja, az angol turisták által járt déli vidékek fjordjaiban az angol.

Nagy hazafisága mellett türelmes a norvég az idegen iránt; komolyságából a kíváncsi, mindent tudni vágyó, orrát mindenbe beleütő, mindent lefotografáló utas sem hozza ki.

Sajátságos, hogy ezek a természet fiai előzékenységből minden egyéb nemzetnél több szót fogyasztanak. Ennek a szokásnak a keletkezését én magamnak következőképen magyarázom: Az angol nyelv kivételével — (a mely nyelven a született angol is örül, ha egy-egy nyelvcsavaró szót kiejthet), — minden általam ösmert nyelven több szótagú a »köszönöm«, talán éppen azért, hogy ne túlsokszor alkalmaztassék! ? . . .

A norvég »tak«-al köszön. A »tak« magában kevés, lett belőle tak-tak és így szokás folytán most már minden előzékenységet kifejező szó megismételtetik, pl. god morgen god morgen (jó reggelt), far vel, far vel (élj boldogul), stb. Olyan ritmikusan, annyira változó hanglejtéssel tudják ismételni a szókat — még a tenger hátáról csak hébe-hóba partra szálló tengerészek is; — hogy éppen nem érinti az kellemetlenül a fület; de a »tak« gyakori ismétlése, mint pl. table d'hôte-nál minden fogás után egyszer körül, fül-sértő; úgy hangzik a szó, mint egy féloldalon járó kopott ingaóra, a mely már nem tudja mondani a »tik«-et!

Svéd földön.

Trondhjemtől Stoekholmig.

Augusztus 24-én jegyet váltottam *Trondhjemben Stockholmig*. A svéd főváros és környéke, gondoltam, sok látni valót fog nyújtani, neki szentelem majd még feles időmet. *Storlien*ben, a határállomáson más lón közvéleményem; nevezett hely indóházi éttermében kitűnő eledeleket szolgáltak fel, festeni való, helyes svéd hölgyek. Ilyen körülmények között az étvágy kielégítése

után nagy vállalkozási szellem szokott megszállni. Hogy ennél jobban indokoljam önmagam előtt maradásomat, felnyitottam a *Baedecker*emet, hátha valami szépet mond *Storlien*ről, miután abban csak az indóház és szálloda kapott csillagot; kerestem embert, a ki rám hagyta, hogy *Storlien* környékén jó a vadászat.

A vadászból ugyan nem lett semmi, még se bántam meg, hogy maradtam; elvégre az ilyen rokon-szenves helyeken nagyot pihen az ember és ez reá is fér úton!

Másnap már *Dufed*ben állomásoztam, a hol a *Tänn* tóvizet a *Noren* tóba szállító 34 méter magas *Tänn* vízeséshez tettem kirándulást *Dufedtől* mesebeli ündérrel szívtam egy kupé levegőjét *Forsig*; itt ő, fájdalom, kiszállt, fájdalmamnak rajzzal adtam kifejezést, bekerítve fekete vonalakkal úti könyvemben az állomás nevét; sikerült rajzomat szép útitársnőmnek is bemutatni, a ki azt igen mulatságosnak találta . . .

E pillanatban *Stockholmban* vagyok, a hol napok óta, lépten-nyomon megakad a szemem egy-egy svéd anygalon.

Megvan ezekben a nőkben minden, a mivel a *gurmanderidig* képzett férfizlést is ki lehet elégíteni; természetes, részben öntudatos, de nem mesterkéltné kokettériával érintkezik az emberrel a legegyszerűbb kis leányka is. Olyanok itt a nők, aminőkké mi férfiak formáltuk, tetszeni vágyók: »Párisi nő vérmérséklete, lágyabbra gyúrva, szebb formába öntve: ez a svéd nő!«

A ki Svédország találó képét akarja nyújtani, szenteljen száz lapot a nőnek és egyet minden egyébnek. Miután rövid ittartózkodásom alatt e száz lapot nem tölthetném úgy ki, a mint azt szeretném, az »egyebekről« pedig írtak eleget az elmúlt években *Stockholmban* tartott kiállítás alatt, csak egyes különleges észrevételeimet sorolom fel.

A *biologikus* múzeumot, a *Skansent* és etnografiai gyűjteményeket el ne mulasztja senkise megtekinteni, a ki ide jó, ebbe a szép fekvésű érdekes városba.

A biologikus múzeumban *Skandinávia* állatvilága minden fajból több példánnyal van képviselve, kör-

panoramában oly környezettel, a melyben él. A *skansen* állatkert ezen felől botanikus és geologikus kiállítási terület, etnografikus tanulmányokat nyújtó »ősbudavári« színezettel, komolyabb kiadásban, a csaknem minden este 10—11 óráig itt tartani szokott népies ének és táncz, a kaliczkába zárt állatokat a nagyvárosi életre kényszerítette; tény, hogy ezek az éjféli lefekvésre szoktatott állatok kissé összebarátkoztak az emberi lármával, pl. a sasok a jelenlétem daczára úgy sikoltoztak, mintha otthon lennének, bérceik honában, több példát azonban ennél egyelőre nem hozhatok fel.

Stockholm különlegessége: a sok apró, folyton sürgő-forgó helyi hajó, ezek között a *Hurtigot* és *John*t ajánlom becses figyelmetekbe, mind a kettő maga, a csavarral járó komikum, a *Hurtig* egy nehézkes bárka, a *John* pedig hasonló egy általam ösmert vidéki korteshez, a kit úgy hívtak, hogy Kis Erős János, kicsi is, erős is, John is; úgy fúj, úgy erőlködik, de kiviszi a kikötőből a legnagyobb vitorlást is.

A *Mülar*-tó és tenger vizének *Stockholm*ba hatoló keskeny öblein (a melyekben a fjordoktól elütőleg dombok és nem hegyek képezik a partokat), annyi érdemes kirándulás kínálkozik, hogy napokat szentelhetünk reá, a míg mindeniket végigélveztük és élvezünk nemcsak a helyszínén, mint pl. a nagy kényelmes szállodával bíró *Saltsö* fürdőhelyen, a hol minden órában eljuthatunk vasúton is, vagy *Griegesholm*ban, *Drottningholm*ban, a királyi nyaralóhelyeken stb., hanem addig is az úton, a beerdősített villákkal tarkázott partok mentén jövő-menő vitorlás yachtok, gőzösök között.

Kedves e fjordok postarendszere. A hajóállomásokon tetővel ellátott faládák állnak, ezek a postaszekrények, a melybe a hajón érkező levelek, ujságok tételnek.

Hurtig testvérei (valamennyi hajó fehérre van mázolva) nagy öblös kürtjeikkel jó eleve jelzik érkez-tüket, erre az illető sziget vagy félsziget lakossága talpra áll, ki gyalog, ki kocsin, ki bicziklin az állomásra siet, kiveszi a ládikából a maga részét. A gyalog érkezett többnyire azonnal hozzákezd az olvasáshoz, a kocsin

jöttek több nyugalommal járnak el, a bicziklisták csakhamar elrobognak, olykor hegyről le, felemelt lábakkal, úgy bizonyítva biztonságukat. Ez alatt a hajó mellett a következő csendélet folyik le (láttam 98. auguszt. 28-án *Dalarö* szigeten): A matrózok vízbe mártott kendővel tisztító port mázolnak a hajó oldalára, majd egy hurkátöltővel lemossák.

A város kellő közepében — különösen az esti órákban — a *Mälar*-tónak a sós vízbe való ömlésénél sok csónakot látunk, mindeniknek elején kútágyszerű rúdon csigával járó kerek háló lóg le, a csónak orrán ülő halász, a kintornahajtó készülékhez hasonló eszközzel húzza fel és bocsájtja vízbe a hálót, nagy ritkán fog egy-egy másfélarasztos halat, ekkor nagy az öröm Dániában, illetve a parton állók seregében! E nemes sport megfigyelése közben a part mellett álló Opera-kávéház altányán ülő közönséget is szem előtt tarthatjuk; hűvös szél alkalmával nem átalja az magát a kávéházban kéznél levő piros takarókba bugyolázni: ezt a norvég meg nem tenné . . .

Gotland szigeten.

Gotland sziget látványossága *Wisby* városa, az öreg *Wisby* szürke ósdi falaival, a melyen még állnak tető nélkül a tornyok.

A mésztartalmú kövekből emelt falak és közöttük romokban álló templomok, világos szürke, a város parkjának zöld épületei, tetőjének téglavörös színe a szemnek jól eső színvegyülékét képez; távolról nézve (különösen a külső molóról), mindebből kiemelkedik a *dom* vasnak látszó három toronytetőjével. Romantikus kép, jól van megfestve, ha nem tudná, sejtené az ember, hogy itt valaha nagyon mozgalmas napok lehettek! A kit csak a szép utáni vágy hozott ide, az nézze ki magát előbb jól a móló-ról, azután járja körül a falakat, keresse fel a templomok romjait és meg fog elevenedni képzelmében az, a miről e romok regélnek; újra és újra elkezdheti sétáját és azután, ha úgy tetszik,

a következő hajóval akár haza is mehet, mert Gotland szigetének többi része nem nyújt különös szépet. Csak a geologus és az, a ki a norvég partokon kifejlesztette érdeklődését, a havas csúcsoktól kezdve le a porszemig élvezni tudni a természetet, az üljön fel egy kocsira, a melyet két (jó) gotlandi ló húz és tegyen legalább egy napi körutat a szigeten. *Wisby*ből északnak indulva, a tenger mentén vezet az út, itt a tengerből átlag 20—30 méter magasra emelkedett Gotland sziget mészkő talaját a gyakran meredek partok mutatják; *Lumelund*ban szép fenyveserdő mellett mészkő-barlangra bukkanunk, a mely azonban az eléje állított kerítéssel elvesztette jellegét, a belőle kibugyogó víz malomkereket hajt. Keletnek fordulva, kis gazdaságok, részben még fennálló, részben már lekaszált rozs-, árpa-, zabvetések közé kerülünk. Három jól lejárt — talán 2—3 lóerejű — cséplőgépet is láttam, 8 lóerőre való bűgással csépeltek a szemet. A tarlókon kitűnő faj juhok és jófajta tehenek legelnek. A kertekben, a lakóházak udvarain a leszakadásig gyümölcsössel vannak rakva az almafák; a virág-ágakban dísznövényt képez a csíkos kukoricza mellett a mi kukoriczánk, csöveset is találtam, a szem azonban aligha fogja elérni a főzéshez szükséges nagyságot — el is csodálkoztak, midőn elregéltem, hogy ezt a csövet forró vízbe lehet tenni, azután pikulaként a szájunkhoz illeszteni és a szemeket lepikulázni.

Ugyanazt a talajt, a mely ennyi mindent termel, pár lépéssel innen és túl a kemenczébe dobják és mészszé égetik. Két tavat is láttam *Tingsted* és *Slite* falvak mellett, régente több tava, vízállása volt Gotland szigetnek, a csatornázások óta nagyon megfogytak ezek. Egy mélyebben fekvő nedves helyen czukorrépa-táblákat is találtam, állítólag a sziget déli részén, Rone-ban 4 év óta fenálló czukorgyár már kivitelre is dolgozik.

Csaknem mindenik helységben a XIII—XIV. században épült templomban tartják az isteni szolgálatot, a melynek ősdíságáról vagy a kapubejáratot tartó kőboltozat, vagy a templom hajójának tartó oszlopa tanúskodik; némelyikben a szószék mellett a negyedtet, felet, háromnegyedtet és órát mutató homokóra is épen maradt, kívülről a

templomok testéhez képest aránytalanul széles méretű azoknak egyetlen tornya, kakasthordó sötétszínű tetőjével. A jobb módúak lakóházaiban sok épen maradt értékes öreg bútort találunk, az idősebb farmerek, kereskedők, — alsó ajkuk alatt hosszú szakállukba borotvált felszigettel és leborotvált bajúszukkal — szintén magukon viselnek valamit a multból.

Holdvilággal tértem vissza Wisbybe; régi várfalak, holdfény mellett! Kinek a képzelme nem térne vissza a multba! ? . . .

A multról jut eszembe egy öreg német színdarab, a mely az előadás végéig türelmet igényelt a közönség részéről; ekkor megjelent a súlyesztőn egy hórihorgas szellem és ekképen szólt vala a közönséghez: Hogy ne legyen a darab egészen szellem nélkül, íme megjelentem én! . . . . és lőn nagy nevetés . . . . .

Miután nincs módomban, bár egy ilyen szellemmel, kedélyes véget adni a száraz előadásnak — lebecsájtom a függönyt . . . . A többit pedig elmondom szóval.

TARTALOM.

	Oldal
Barátaimhoz	3
Berlin	4
Köbenhavn (Kopenhága)	7
Pár szó a mezőgazdaságra vonatkozólag	10
A berlini mezőgazdasági múzeum	12
Trollhättan	13
A Fram második útrakelése	15
Christiániától Bergenig	18
Bergen, Vossavangen, Stalheim	19
A Nordfjord és környéke	22
Hjelen-Grottlid-Djukrand-Marok-Romsdal-Molde	25
Moldetól Tromsöig	28
Tromsö	30
Hammerfest	32
Hammerfesttől Troldfjordig (Magerö-szigeten)	33
Bálnavadászon	36
Hammerfesttől az Advent-öbölíig	46
A Spitzbergen-szigeteken	49
Hazafelé	62
Tromsö	63
A Lofot-szigeteken	64
Trondhjem	67
<i>Svéd földön.</i>	
Trondhjemtől Stockholmig	68
Gotland-szigeten	71